

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bc. Jakub Zatloukal

**Nacionální strany a jejich role v současné
Evropě**

Diplomová práce

vedoucí práce: Mgr. David Hampl, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Nacionální strany a jejich role v současné Evropě“ vypracoval samostatně, pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a za použití uvedených pramenů a literatury.

V Guntramovicích, dne 18. 4. 2017

Poděkování

Chtěl bych poděkovat Mgr. Davidu Hamplovi, Ph.D. za odborné vedení, vstřícný přístup, za pomoc a rady při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Vymezení pojmů	8
1.1 Metodologické aspekty práce	8
1.2 Politická ideologie.....	8
1.3 Liberalismus	9
1.5 Konzervatismus	10
1.6 Radikalismus, extremismus.....	12
1.7 Krajní pravice/ultrapravice.....	12
2 Typologie nacionalismu	14
2.1 Národ a národní stát.....	14
2.2 Teorie nacionalismu.....	16
2.3 Typologie nacionalismu	18
2.4 Typologie politického nacionalismu	19
2.4.1 Liberální nacionalismus.....	20
2.4.2 Konzervativní nacionalismus	21
2.4.3 Sociální nacionalismus	23
2.4.4 Expanzivní nacionalismus, šovinismus	23
2.4.5 Protikoloniální nacionalismus.....	25
3 Vybrané stranické systémy s významnou rolí nacionalistických stran	27
3.1 Nacionalismus v západní Evropě	27
3.1.1 Národní fronta (Front National, FN)	27
3.1.2 Strana pro svobodu (Partij voor de Vrijheid, PVV).....	28
3.1.3 Svobodná strana Rakouska (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ)	29
3.1.4 Švýcarská lidová strana (Schweizerische Volkspartei, SVP)	31
3.1.5 Skotská národní Strana (Scottish national party, SNP)	33
3.2 Nacionalismus v zemích Visegrádské skupiny.....	35
3.2.1 Slovenská národní strana (Slovenská národná strana, SNS)	35
3.2.2 Kotleba - Lidová strana Naše Slovensko (Ludová strana Naše Slovensko, LSNS)	36
3.2.3 Svaz mladých demokratů - Maďarská občanská unie (Fiatal Demokraták Szövetsége - Magyar Polgári Szövetség, Fidesz - MPP)	38
3.2.4 Hnutí za lepší Maďarsko (Jobbik Magyarországért Mozgalom, Jobbik).....	40
3.2.5 Právo a spravedlnost (Prawo i sprawiedliwość, PiS).....	42
3.3 Nacionalismus v českém prostředí	43

3.3.1	Tradice českého nacionalismu v době první republiky	44
3.3.2	Právo a spravedlnost (Pas)	44
3.3.3	Národní demokracie	45
3.3.4	Svoboda a přímá demokracie (SPD).....	46
4	Současná situace nacionalismu a jeho perspektiva	48
4.1	Analýza aktuální situace a prognóza vývoje nacionálních stran západní Evropy	48
4.1.1	Vzájemná komparace vybraných stran	51
4.2	Analýza aktuální situace a prognóza vývoje nacionálních stran zemí Visegrádské skupiny ..	54
4.2.1	Vzájemná komparace vybraných stran zemí Visegrádské skupiny.....	56
5	Pedagogická aplikace	59
5.1	RVP GV	59
5.1.1	Člověk a společnosti, občan ve státě	59
5.2	RVP ZV.....	61
	Závěr	62
	Seznam zkratk.....	64
	Prameny a literatura	65
	Elektronické zdroje	66
	Příloha	71
	ANOTACE.....	76

Úvod

Cílem diplomové práce je analyzovat základní myšlenky nacionalismu jakožto společenského fenoménu a především charakterizovat jej jako politickou ideologii. Politický nacionalismus je celosvětovým fenoménem, a to již od svého vzniku na přelomu 18. a 19. století. Z prvotních myšlenek národního sjednocení a pospolitosti, které měly vést národy ke vzniku suverénních národních států, se vyvinula politická ideologie, která byla a je zastoupena v mnoha stranických systémech po celém světě. Tato práce je mj. o tom, v jaké formě se politický nacionalismus projevoval a jak je prosazován v programech vybraných politických stran současné Evropy. Zhodnotíme aktuální postavení politických subjektů, seznámíme se s osobnostmi nacionální politiky a předložíme stručnou prognózu budoucího vývoje, a to na základě zpracovaných fakt a informací. Důležitou součástí práce, vzhledem ke studovanému oboru, je uchopení tématu v pedagogické praxi.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola pracuje se základními pojmy a teoretickým základem nezbytným pro další studium předložené problematiky. Popíšeme metodiku práce a budeme charakterizovat, co je to politická ideologie a poté se zaměříme na základní politické ideologie, tedy na liberalismus a konzervatismus, neboť zrovna tyto dvě měly na vývoj nacionalismu značný vliv. Této stručné charakteristiky posléze využijeme v následujících kapitolách při zhodnocení vzájemného působení ideologií s nacionalismem.

Ve druhé kapitole je charakterizován nacionalismus jako politická filosofie a ideologie. Zhodnotíme počátky nacionalismu a jeho následný vývoj. Rovněž se v této části práce zaměříme na typologii nacionalismu, což slouží jako důležitý základ pro následnou charakteristiku vybraných politických stran.

Obsahem třetí kapitoly charakteristika vybraných současných politických stran zastoupených v evropských stranických systémech. Podobně jako u jiných ideologií, u i nacionalismu se nabízí otázka, zda je ten či onen subjekt opravdu nacionalistický či ne. Zde jsme se přidrželi běžného hodnocení politologů, zvolené strany by tedy měly odpovídat standardní klasifikaci. Rovněž je důležité zmínit, že byly vybrány strany s relevantní politickou silou. Na evropském kontinentě existuje mnoho nacionálních stran a hnutí, ne každá však disponuje svou větším zastoupením politických zástupců či aktivistů. Vzhledem k rozsahu práce jsou zde zařazeny pouze zásadní subjekty.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na analýzu zjištěného postavení a vzájemnou komparaci politických idejí jednotlivých stran. Součástí je rovněž střídá prognóza budoucího vývoje

preferencí nacionálních stran a obecně popularity nacionalismu jako společenského fenoménu.

V páté kapitole se věnujeme aplikaci tématu do výuky v rámci vzdělávacího systému České republiky. Téma je zařazeno do výuky na základní škole, vzhledem k možnostem využití problematiky nacionalismu je však podstatnější jeho aplikace na úrovni gymnaziálního a středoškolského vzdělávání. V této kapitole je předložen návrh konkrétní přípravy na gymnaziální hodinu doplněnou o pracovní list věnující se tématu nacionalismu.

Pro práci na první kapitole, která obsahuje analýzu základních pojmů a ideologií je využito především děl Andrewa Heywooda, Pavla Šaradína, Jana Charváta a dalších politologů zabývajících se problematikou politické teorie a ideologiemi. Při hledání základních rysů nacionální filosofie a ideologie je vhodné vycházet z děl autorů, jako jsou Ernest Gellner, Elie Kedourie, Hans Kohn, Miroslav Hroch, Andreš Heywood aj. Pro charakteristiku a komparaci vybraných politických nacionalistických stran Evropy ve třetí kapitole je použito děl Petra Fialy, Vladimíry Dvořákové, Blanky Říchové, Maxmiliána Strmisky aj. Zde je však velmi důležité čerpat informace z různých zahraničních zdrojů, ze zdrojů jednotlivých subjektů i jiných aktuálních elektronických zdrojů.

1 Vymezení pojmů

Abychom se mohli věnovat národní či spíše nacionální ideologii a její postupné aplikaci v politické praxi v některých evropských stranických systémech, je nutné úvodem vymezit pojmy, které s tématem souvisí. Je třeba definovat pojem politická ideologie a vysvětlit obsah ideologií s nacionalismem souvisejících. Stručně rozebereme liberalismus a konzervatismus, které patří mezi základní politické filosofie a s politickým nacionalismem na sebe konvergentně či divergentně působily a působí. S tématem rovněž souvisí termíny extremismus, radikalismus a krajní pravice, neboť jsou často spojovány právě s nacionalismem, proto bude věnován prostor i jim.

1.1 Metodologické aspekty práce

V teoretické části budou analyzovány politické ideologie a základní pojmy týkající se práce. Nejdříve se zaměříme na definici samotných pojmů ideologie, národ, národní stát a základních politických teorií a jejich vazeb na nacionalismus.

Hlavní částí práce bude charakteristika ústředního tématu, tedy národních stran a jejich role ve vybraných stranických systémech. Základem práce je analýza literatury a ostatních tištěných a elektronických pramenů, a to komparativní metodou.

Součástí práce bude ukázka zařazení tématu v pedagogickém procesu. Na příkladu pedagogické přípravy a pedagogických materiálů bude navrženo, jakým způsobem může být téma aplikováno v pedagogické praxi.

1.2 Politická ideologie

Andrew Heywood považuje každou lidskou osobnost za politického myslitele. Uvádí tak na příkladu, kdy v běžné hovorové mluvě lidé používají termíny jako práva, svoboda, rovnost apod., čímž svému vyjadřování dávají ideologický rozměr. Z toho vyplývá, že vliv ideologií na člověka je průkazný. Zároveň však připouští, existuje skupina politických teoretiků, kteří vlivu politických ideologií na reálnou politiku nepřikládají větší význam, neboť je považují za abstraktní propagandu užívanou k zisku moci.¹ Dalším problémem, na který upozorňuje Pavel Šaradín, je ten, že se termín ideologie doposud nedočkal vlastní definice a tak, autoři, kteří pracují s pojmem ideologie, vychází především ze subjektivních závěrů, zažitých zkušeností a zvláštností určitého společenského prostředí.²

Je potřeba také rozlišit pojmy politická filosofie a politická ideologie. Politolog Pavel

¹ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 19

² ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 49

Šaradín uvádí, že, *pro hodnocení ideologie jsou přijatelnější jiná kritéria, například úspěšnost, funkčnost či komplexnost.*³ a že tedy „[...] *od sebe nemůžeme striktně oddělit ani politickou filosofii a (politické) ideologie, protože v případech, kdy je politická filosofie ‚zpolitizována‘, přesněji řečeno kdy slouží teoretická základna určité politické straně nebo hnutí, stává se jednoduše ideologickou.*“⁴

Rovněž existuje problém se zneužíváním ideologií jako prázdných hesel. Přijímaným kritériem je to, že ideologie obsahuje ideový základ pro jednotlivé politické strany. Na vývoj každé ideologie má značný vliv doba a kulturní prostředí. Naopak ideologie formují politické systémy, i životní styl občanů jednotlivých zemí.⁵

1.3 Liberalismus

Počátky politické liberální ideologie se datují k 17. století. Principy liberálního myšlení by se daly hledat i v dobách dřívějších, spojovány jsou však především se společenskými změnami v rámci hospodářských změn na evropském kontinentu, zvláště tedy s příchodem buržoazní třídy a tržního hospodářství. Právě udané 17. století je spojeno s první liberální politickou stranou, tzv. *Liberales*, která působila ve Španělském království. Dále je s opravdovým rozmachem liberalismu spojena zejména Francouzská revoluce a na ní navazující revoluce konce 18. a počátku 19. století.⁶

Myšlenky liberálů směřovaly k obraně lidí podřízených autoritám, které požívaly v té době přirozených výsad. Kritika se snášela především tedy na absolutistické monarchie, jejich neomezené vládce a zvýhodněné aristokratické kruhy, na protěžované autoritativní církve, které byly proti náboženské svobodě. Liberálům vůbec vadil všeobjímající hospodářský a společenský monopol státu na řízení života jedinců.⁷

Liberalismus jako ideologie je velmi rozmanitý. V současnosti rozlišujeme především mezi klasickým (evropským) liberalismem 20. století a současným (americkým), moderním liberalismem. K prvnímu proudu se řadí zejména klasikové volno-tržní ekonomie, čili Fridrich August Hayek, Milton Friedman, ale i politici jako Ronald Reagan a Margaret Thatcherová, kteří jsou považováni za významné osobnosti konzervativního politického proudu. Moderní liberalismus v sobě zahrnuje apelování na tzv. pozitivní lidská práva, je více sociální a staví se za práva národnostních, sexuálních a jiných menšin. Tuto formu propagují

³ Tamtéž, s. 50

⁴ Tamtéž, s. 50

⁵ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 11

⁶ GRAY, John. *Liberalismus*. 2. vyd. Praha: Občanský institut, 1999, s. 7

⁷ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 41

především politikové např. americké Demokratické strany, britští labouristé apod.⁸

Liberalismus, jak bude analyzováno v následující kapitole, měl s nacionalismem velmi shodný dějinný vývoj. To bude deklarováno na příkladu Francouzské revoluce a národně-emanipačních snah evropských (i neevropských) národů v událostech přelomu 18. a 19. století.

1.5 Konzervatismus

Konzervatismus je mezi ostatními ideologiemi specifický tím, že zástupci konzervativních teoretiků tvrdí, že se v tomto případě nejedná ani tak o ideologii, jako spíše o způsob životního stylu, založeného na úctě k hierarchii, tradici, minulosti a touze uchovávat hodnotné.⁹ Někteří deklarují, že „žádná ‚konservativní‘ doktrína existovat z principu nemůže.“¹⁰

Navzdory tomu však panuje politologická shoda, že konzervatismus mezi ideologie patří. Jeho nejznámějšími mysliteli, kteří se ve svých dílech pokusili o základní charakteristiku či definici toho, jak by měl konzervatismus v politické praxi vypadat, patří bezesporu, Robert Nisbet (*Konzervatismus – sen a realita*¹¹), Robert Scruton (*Smysl konzervatismu*¹²), Russel Kirk (*Konzervativní smýšlení*¹³) či Michael Oakeshott. Mezi jednotlivými konzervativními teoretiky však existovaly a existují ideové větší či menší neshody a rozpory (o to větší pochopitelně u konzervativních politiků). Naprostá shoda mezi všemi konzervativci však panuje v případě uznávané úcty k Edmundu Burkeovi a jeho dílu. Ten je obecně považován za „neoficiálního“ zakladatele konzervatismu. Jeho spis *Úvahy o revoluci*¹⁴ je fundamentálním dílem konzervativní filosofie.¹⁵ E. Burke zde jasně odsoudil revolucionáře za jejich odpor k přirozenému řádu společnosti, k církvi, odsoudil jejich diskutabilní, nerealistické pojetí lidských práv jakož i svobody a tzv. rovnosti.¹⁶ Odsoudil i to, že zaslepená, radikální touha revolucionářů prosazovat tyto myšlenky vedla k teroru a násilí

⁸ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 63 - 68

⁹ KURAS, Benjamin. *Vzkříšení konzervatismu, nebo triumf zla? Sanquis* [online]. [cit. 2017-2-17]. Dostupné z: <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art349>

¹⁰ FINGERLAND, Jan. *Konec konzervativců v Čechách? Občanský institut* [online]. [cit. 2017-2-17]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konec-konzervativcu-v-cechach/>

¹¹ NISBET, Robert. *Konzervatismus: sen a realita*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1993

¹² SCRUTON, Robert. *Smysl konzervatismu*. 2. vyd. Praha: TORST, 1993

¹³ KIRK, Robert. *Konzervativní smýšlení*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 2000

¹⁴ BURKE, Edmund. *Úvahy o revoluci ve Francii*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997

¹⁵ PETŘÍK, Lukáš. *Edmund Burke: otec konzervatismu. Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2017-2-16]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=763>

¹⁶ FELLOWS, Robert. *Edmund Burke*. In: ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 73

na nevinných.¹⁷

Každá politická ideologie musí mít nejen své ideové základy, ale rovněž jsou pro ni nezbytní političtí zástupci, prosazující ideologii v praxi. Jak bylo zmíněno, konzervativní teoretici se často neshodli na jednotné ideologii, což má automaticky za následek, že v politické praxi nalezneme mnoho konzervativních denominací. Nejčastějšími body, ve kterých se od sebe jednotliví konzervativci lišili a liší, jsou: pohled na ekonomiku a volný trh, princip osobní svobody, podpora náboženství a míra státní autority. Tyto specifické směry konzervativní politiky mají své představitele. Konzervativci podporující liberální ekonomiku byli americký prezident Ronald Reagan a britská ministerská předsedkyně Margaret Thatcherová.¹⁸ Z našeho prostředí k nim přidejme českého prezidenta Václava Klause. K autoritářskému konzervatismu řadíme např. argentinského prezidenta Juana Peróna a německého kancléře Otto von Bismarcka.¹⁹ Křesťansko-sociální proud představuje německá Křesťanskodemokratická unie a Křesťanskosociální unie (CDU/CSU) a zařadit bychom zde mohli také polské Právo a spravedlnost (PiS). V samostatném českém politickém prostředí bychom mohli hledat prvky konzervatismu tou či onou měrou u stran jako Občanská demokratická strana (ODS),²⁰ Občanská demokratická aliance (ODA)²¹ a u spíše marginální, avšak ideově nejvíce konzervativně vyhraněné Konzervativní strany (KONS).²² Vcelku zajímavě vypadají vyhlídky u nového subjektu politologa Petra Robejška – strana Realisté (REAL)²³ se rovněž profiluje jako konzervativní a tudíž bude zajímavé sledovat její první volební test.

V následující, druhé, kapitole bude rovněž věnován prostor vzájemné působení principů konzervatismu a nacionalismu, k čemuž bude využita tato analýza. Zhodnotíme společné rysy obou ideologií a principy jejich vzniku.

¹⁷ BURKE, Edmund. *Úvahy o revoluci ve Francii*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, s. 152 - 153

¹⁸ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 80

¹⁹ Tamtéž, s. 92 - 93

²⁰ GJURIČOVÁ, A. *Poněkud tradiční rozchod s minulostí: Občanská demokratická strana*. In: GJURIČOVÁ, A., KOPEČEK, M. a kol. *Rozdělení minulostí. Vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. 2. vyd. Praha: ÚSD, 2012, s. 110 – s. 113

²¹ ROUBAL, P. *Konzervativní kontrarevoluce: Občanská demokratická revoluce a postkomunistická transformace*. In: GJURIČOVÁ, A., KOPEČEK, M. a kol. *Rozdělení minulostí. Vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. 2. vyd. Praha: ÚSD, 2012, s. 253

²² *Konzervativní strana. Historie Konzervativní strany*[online]. [cit. 2017-2-20]. Dostupné z: <http://www.konzervativnistrana.cz/o-nas/historie-konzervativni-strany.html>

²³ *Realisté. Stanovy politické strany*[online]. [cit. 2017-2-20]. Dostupné z: [http://www.realiste.cz/devel/webportal/webportal.nsf/0/72D660ED69410E4CC12580A70041BFDC/\\$File/R%20stanovy%20A4.pdf?OpenElement](http://www.realiste.cz/devel/webportal/webportal.nsf/0/72D660ED69410E4CC12580A70041BFDC/$File/R%20stanovy%20A4.pdf?OpenElement)

1.6 Radikalismus, extremismus

Nacionalismus je často spojován s termíny radikalismus či extremismus. Ty někdy pojem nacionalismus nahrazují, ale většinou jej doplňují jako přívlastky ve slovním spojení. Děje se tak především ve sféře mediální a nevědecké. V akademické sféře nebývají tyto pojmy příliš používány, neboť mohou být zavádějící a významově neuchopitelné.²⁴ I když k sobě pojmy mohou mít relativně blízko, je lepší vymezit jejich významovou složku.

Radikalismus má sice víceméně negativní významový podtext, jedná se o pojem, který má primárně vyjádřit formu prosazování cílů. Nemusí se tedy jednat o pojem související s nedemokratickými ideologiemi. Jeho počátky opět hledejme v událostech Francouzské revoluce.²⁵ Jan Charvát připomíná původ slova, které je odvozeno z latinského termínu radix, tedy kořen, radikalismus tak vysvětluje jako „cestu ke kořenům“. Radikalismus má primárně za cíl dosáhnout zásadních změn politického systému, nepočítá však s jeho svržením.²⁶

Naopak je tomu u termínu extrém, který vyjadřuje „nejkrajnější“ mez. Používá se výhradně pro veškeré aktivity/ideje stojící v přímém protikladu se (jakýmkoliv) současným systémem a směřující k jeho likvidaci. Zde se tedy dá předpokládat nedemokratické jádro. I když ani toto nemusí být pravdou. Problémem je, že extremismus je používán masmédií jako zastřešující pojem pro proti-systémové ideologie a politická uskupení různých charakterů, aniž by došlo k jejich hlubší analýze. Nicméně, touto definicí se řídí bezpečnostní složky některých evropských zemí, Českou republiku nevyjímaje.²⁷

V konečném důsledku vyplývá, že je obecně přínosnější, používají-li se tyto termíny v menší míře a není jich zneužíváno pro neprofesionální analýzy politických uskupení. Pro tuto práci vypovídající, že vybrané strany pro politickou analýzu jsou zejména radikální, politický extremismus se objevuje jen u některých a to spíše částečně.

1.7 Krajiné pravice/ultrapravice

Ultrapravice či krajiné pravice jsou dalšími používanými termíny zastřešujícími nacionalistickou ideologii. I zde se však jedná o problematickou záležitost.

Původně byl za příklad ultrapravicové ideologie brán italský fašismus. Jeho ideová kombinace různých myšlenek a idejí však dokazuje, že ani možnost definice ultrapravice není

²⁴ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 13

²⁵ KUPKA, Petr, Martin LARYŠ a Josef SMOLÍK. *Krajiné pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 18

²⁶ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 9 - 10

²⁷ Tamtéž, s. 13

jednoduchá.²⁸ Pod ultrapravicí jsou většinou řazeni ultrakonzervativní nacionalisté, pravicový populisté, neofašisté a neonacisté. Zásadním problémem je však to, že samotné ultrapravicové skupiny se od sebe nejenom ideologicky odlišují, ale zároveň se vzájemně potírají. Nejvíce takto potíranou skupinou bývají neonacisté, od kterých se distancují především nacionální politické strany usilující o hlasy ve svobodné soutěži politických stran, které nechtějí být označovány za anti-systémové extremisty. Jan Charvát to dokazuje na příkladu Svobodné strany Rakouska (FPÖ), která je běžně označována jako krajně pravicová, z oněch důvodů se však této škatulce brání.²⁹

Pro další postup na této diplomové práci je potřeba shrnout, že nadměrné používání nevědeckého škatulkování a prvoplánově zastřešující terminologie by mohlo vést k zavádějícím výsledkům, které jsou typické spíše pro práci masmédií bulvárního typu a ne pro seriózní politickou analýzu. Proto se v této práci pojmem extremismus či ultrapravice pokusíme (pokud možno) vyhnout.

²⁸ KUPKA, Petr, Martin LARYŠ a Josef SMOLÍK. *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 24

²⁹ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 19

2 Typologie nacionalismu

Nacionalismus je řazen mezi původní a nejrozšířenější politické ideologie. S tématem je bytostně spojen fenomén tzv. národa a národního státu. K popisu politického nacionalismu je potřeba seznámení se s jeho ideovými počátky a teoretiky národních myšlenek. V následující části práce zmíníme několik myslitelů, u kterých se zaměříme na ukotvení národních teorií v jejich díle. Vybraní autoři jsou takoví, kteří jsou považováni za zakladatele nacionalismu, či se jejich dílo majoritně zabývalo zmíněnou tematikou. Rovněž se pokusíme přiblížit rozdílnou tradici vnímání nacionální teorie a tradice.

2.1 Národ a národní stát

Pojmy národ a národní stát jsou pro následnou práci s fenoménem nacionalismu zásadní. Elementární podstatou nacionalismu je totiž teze, že každý národ má být svým vlastním správcem. Termín jako takový byl používán již středověku. Pro využití v jednotlivých jazycích sloužil kořen latinského *natio*.³⁰ V různých prostředích však měl termín odlišné významy, mj. se vžil jako obecné označení lidské populace či rasy.³¹

Cílem této práce však není empirický etymologický rozbor termínu, proto na něj budeme nahlížet „technicky“ z pohledu politologického.

Přední britský konzervativní teoretik Roger Scruton popsal běžně používanou definici národa tak, že se „...skládá z lidí sdílejících společný jazyk (nebo dialekty společného jazyka), obývajících vymezené území, mající společné zvyklosti a tradice (jež se mohou stát dostatečně vědomými, aby získaly podobu práva), rozpoznávajících své společné zájmy, majících společnou potřebu jediného vládcе.“³² A později, v díle *O potřebnosti národů* doplnil: „... národy nejsou určeny ani pokrevním příbuzenstvím, ani náboženstvím, nýbrž vlastí. Národní loajalita je založena na lásce k místu, zvykům a tradicím, jež do krajiny vtiskly svou pečeť, a také na touze ochránit vše, co je dobré, zvykovým právem a společnou oddaností.“³³ Samotná definice je však politology samozřejmě různě upravována, odmítána, verifikována apod.

Elie Kedourie zmiňuje u nacionalistů jejich důraz na společný jazyk, zmiňuje tedy tzv. lingvistický nacionalismus, který definuje, že řeč je fundamentální složkou každého národa.³⁴ Andrew Heywood zmíněnou Scrutonovu definici doplňuje rovněž o společné dějiny a společné náboženství (tezi o společném náboženství Scruton spíše odmítá). Rovněž klade

³⁰ HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody*. 1. vyd. Praha: SLON, 2009, s. 16

³¹ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 131

³² SCRUTON, R. *Slovník politického myšlení*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1989, s. 76

³³ SCRUTON, R. *O potřebnosti národů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011, s. 13

³⁴ KEDOURIE, E. *Nacionalismus*. In: HROCH, M. a kol. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: SLON, 2003, s. 102

důraz na oddělení chápání národa a státu, což je zvláště v západní, anglosaské, tradici často porušováno a oba pojmy jsou používány jako synonyma.³⁵ Pro nacionalismus je ideálním stavem, když se oba pojmy kryjí, že tedy každý národ má svůj stát. V dějinách proto bylo využíváno tohoto k uzpůsobení jak ideálně stanovit hranice jednotlivých států. Národní stát má tedy představovat „nejvyšší formu politické organizace“, pro kterou platí, že je národ „suverénní jednotkou.“³⁶Národní stát je dnes již tedy považován za přirozený, těžko nahraditelný subjekt politické organizace, který tvoří „rámec veškeré společenské, kulturní a ekonomické aktivity.“³⁷ Heywood však zároveň přiznává fakt, že existuje mnoho národů, které svou samosprávnou suverenitu nezískaly (viz Velká Británie aj.). Dále rozvíjí problematiku oné společné kultury, náboženství i dějin a uznává existenci argumentů, které tyto jeho teze mohou popřít. Z celkového pohledu na problém však nejsou natolik relevantní, aby si za svou definicí nestál.³⁸Zároveň přidává argumenty, že spíše než podle nějakých objektivních měřítek, se existence národů dá posuzovat subjektivně, tedy podle národního uvědomí lidí, podle toho, zda se cítí být součástí konkrétního národního společenství.³⁹

Ernest Gellner⁴⁰ k tomu dodává, že člověk sice patří k určitému národu, jestliže sdílí stejnou kulturu (zde řadí soubor znaků a myšlenek a způsoby dorozumívání se a chování) s jiným člověkem, ale vše za předpokladu, že oba uznají příslušnost toho druhého k onomu národu. Národy jsou doslova „... plody lidských přesvědčení, loajality a solidarity“ a národem se lidé stávají „... jestliže ... závazně uznají určitá vzájemná práva a povinnosti vůči sobě na základě svého společného členství.“ Protože „... vzájemné uznání jako společníků ... je mění na národ.“⁴¹ Z toho vyplývá, že pojetí národa se liší v jednotlivých prostředích, kulturách, jazykových rodinách apod. Připomeňme mj. běžný rozdíl v pojetí národa, kdy je v jednom případě využit pro označení obyvatel konkrétního státu, lidu (německé „Volk“) či přímo jako zástupné označení státu. Takové pojetí je typické spíše pro západní (anglosaské) prostředí. Druhé pojetí, typické pro oblast střední a východní Evropy, více klade důraz na etnicitu národa.⁴² Z tohoto pohledu se dá vyvozovat, že dle východního pojetí se nedá říct o cizinci, který získá státní občanství konkrétního státu, že by se rovnou stal zástupcem toho

³⁵ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 136 - 139

³⁶ HEYWOOD, A. *Politická teorie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s.94

³⁷ KOHN, H. *Nacionalismus*. In: HROCH, M. a kol. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: SLON, 2003, s. 87

³⁸ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 136 - 139

³⁹ HEYWOOD, A. *Politická teorie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 95

⁴⁰ Ernest Gellner byl filosofem, sociologem a sociálním antropologem židovské národnosti britsko-českého původu. Svě dětství prožil v Praze, proto je v českém kontextu někdy uváděna počestěná verze jeho křestního jména. To se odrazuje v následujících citacích, kdy některé starší tituly vycházely pod jménem Arnošt Gellner

⁴¹ GELLNER, E. *Národy a nacionalismus*. 1.vyd. Praha: Hřibál, 1993, s. 17 - 19

⁴² HEYWOOD, A. *Politická teorie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 94 - 96

národa. V západním pojetí by se jím stal automaticky, neboť by byl právoplatným občanem, jedním z lidu daného státu. Pro další potupování se však přidržíme oněch běžněji používaných, „objektivních“ kritérií, na kterých panuje relevantní shoda politologů a politických teoretiků, tedy v souladu s definicemi R. Scrutona a A. Heywooda.

2.2 Teorie nacionalismu

Primární myšlenka a de facto fundament celé ideologie nacionalismu spočívá na principu překrytí politické jednotky a konkrétního národa. Zkrátka, ideálním stavem je pro nacionalisty situace, kdy je jejich národ nositelem státní svrchovanosti a vykonavatelem politické moci, kdy je národ suverénní a má tedy možnost „vládnout si sám“.⁴³Jiná než národní vláda není pro nacionalisty ani legitimní.⁴⁴A to ani v případě, že je získána zákonitě a je jakkoliv umírněná.⁴⁵Jak uvádí Ernest Gellner, společensko-antropologický myslitel a autor několika publikací na téma nacionalismu, národní cítění a samotná nacionální hnutí vznikají právě na základě nespokojenosti ze situace, kdy národ nemá možnost tento princip splňovat (být svým suverénem), anebo naopak z pocitu „štěstí“, kdy je tento princip naplněn.⁴⁶

S vědomím, že v dějinách vždy existovaly národy, které nežily jako celek v jednom státě, že v takovém státě žily etnické menšiny apod., se však vcelku kladně vyjadřuje k tzv. *nesobeckému nacionalismu*, který je neagresivní a jeho (případní) protagonisté vyznávají myšlenku svrchovanosti každého národa, bez zahrnování jiných národů a především jim nejde expanzivní politiku vůči jiným národům ani o egoistické nadřazování vlastního národa. Přiznává však, že v politické praxi se takový nacionalismus příliš neobjevoval a upozornil na častější formy egoistického, agresivního a expanzivního nacionalismu.⁴⁷Jako je tomu snad u každé politické ideologie, i zde se potvrzuje, že i v případě nacionalismu, se jeho pojetí liší v rámci odlišného prostředí, ve kterém je zasazen, liší se kulturní tradicí, duchovním zázemím, geografickou lokací, dějinnými procesy dané společnosti apod.⁴⁸

2.3 Vznik nacionálních hnutí

Počátky politického nacionalismu můžeme hledat ve stejné historické události, jako u vzniku konzervatismu. A to na opačných stranách pomyslných barikád. Vznik nacionalismu se fixuje k Francouzské revoluci. Avšak zatímco myšlenka národní pospolitosti, rovnosti

⁴³ GELLNER, E. *Nacionalismus*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 19 - 20

⁴⁴ KEDOURIE, E. *Nacionalismus*. In: HROCH, M. a kol. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: SLON, 2003, s. 100

⁴⁵ GELLNER, A. *Národy a nacionalismus*. 1.vyd. Praha: Hříbal, 1993, s. 145

⁴⁶ Tamtéž, s. 12

⁴⁷ Tamtéž, s. 13

⁴⁸ KOHN, H. *Nacionalismus*. In: HROCH, M. a kol. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: SLON, 2003, s. 87 - 88

francouzských občanů v rámci francouzského národa, byla hnací ideou revolucionářů, konzervativci se našli v protirevolučním spisu Edmunda Burkea (*Úvahy o revoluci ve Francii*). Je však pravdou, že v tomto díle bylo kritizováno spíše obecné bezpráví, násilí a svévole revoltujících Francouzů, než přímý ideál povstalců vystupovat jako francouzský lid – národ. Doplňme, že revolucionáři nemálo čerpali z děl Jeana-Jacquesa Rousseaua, mj. převzali myšlenku tzv. lidové samosprávy. Můžeme tedy zhodnotit, že tento nacionalismus podporoval myšlenku demokracie, rovnostářství a byl tou či onou měrou liberální.⁴⁹

Byla to právě revoluce ve Francii, která byla častou inspirací k posílení národního povědomí a především národních hnutí nejen v Evropě, ale i na jiných kontinentech. Na začátku 19. století se v latinské Americe postavil do čela protišpanělského odporu Simón Bolívar. Na koloniálním území bývalé Nové Grenady pomohl ke vzniku nových „národních“ států. Kromě přívziska „osvoboditel“ si rovněž v nových státech vysloužil nejvyšší politickou funkci, byl postupně prezidentem Velké Kolumbie, Venezuely, Bolívie i Peru. V Evropě se národní tlak hnutí začala čím dál více probouzet mnohonárodních monarchiích, tedy v Rakouském císařství, carském Rusku, Osmanské říši, Italská města začala toužit po sjednocení apod.⁵⁰ Oproti francouzské revoluci však tato evropská národní hnutí neměla tak silnou podporu lidu. Zpočátku 19. století byla záležitostí spíše vyšších tříd. Národní nadšení vyvolané v Německu po sjednocení států do společného císařství bylo rovněž vyvoláno vrstvou vrcholných politiků, silně podpořenou vojenskými úspěchy pruské armády. I proto byly zřejmě neúspěšné národní revoluce, jako tomu bylo např. v Polsku (1830 – 1848) či v konečném důsledku i Atatürkova a Čankajškova revoluce v Turecku, potažmo Číně. K masivnější podpoře střední a nižší vrstvy tak došlo až na konci 19. století.⁵¹

Lidová podpora národních hnutí na přelomu 19. s 20. století byla provázána rozmachem užívání národních symbolů – s oblíbeností byly vyvěšovány a jinak používány vlajky, došlo ke skládání národních hymen, vlastenečtí spisovatelé předávali svým národům vlasteneckou literaturu a lidem se ještě více oprašovali národní tradice a zvyky. Zásadní událostí, ve které hrál nacionalismus velmi silnou roli, byla první světová válka. Fenoménu vzniku nových národních států na pozůstatcích bývalých mnohonárodních monarchií se budeme blíže věnovat u tématu liberálního nacionalismu. Připomeňme však zrod nových států jako bylo Československo, Finsko, Maďarsko, Polsko aj., vzniknuvších na principu Wilsonova sebeurčení národů. Tyto státy však byly národními jen částečně, většinou byly

⁴⁹ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 155

⁵⁰ Tamtéž, s. 156

⁵¹ KOHN, H. *Nacionalismus*. In: HROCH, M. a kol. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: SLON, 2003, s. 88

mnohonárodní (pozůstatek monarchií) a ne všechny národy, které se ocitly v nových státních hranicích, byly s tímto stavem spokojeny. Nutno podotknout, že právě tyto národní rozpory, doplněné o (jistým pohledem) nespravedlivé dělení území bývalých mocností, se staly jedním z problémových aspektů vedoucích k druhé světové válce.⁵²

Důležitým historickým fenoménem bylo zapojení dělnické třídy (a dalo by se říci i sociálních a socialistických idejí). Mexická revoluce na počátku 20. století už s sebou nesla myšlenky všelidové vlastenecké vzpoury vůči zřízení a měla aspekty revoluční, až socialistické revolty. Kromě odporu vůči zásahům (nadvládě) ze zahraničí se přidaly myšlenky proti nespravedlivému ekonomickému zneužívání nižších tříd. Socialistické vlivy se do nacionalismu integrovaly po druhé světové válce, a to v zemích jako byl Egypt, Alžírsko či dobře známý příklad revoluce na Kubě.⁵³

Ve druhé polovině 20. století a na počátku 21. století, tedy i dnes, byl a je v opět aktuální národní separatismus, který se projevuje především ve Velké Británii, Kanadě, Španělsku apod.⁵⁴ Typologie těchto stran bude přiblížena v následující kapitole.

2.3 Typologie nacionalismu

Nacionalismus je velmi rozmanitou doktrínou. Vyvíjel se na konkrétních místech, za určitého času a dějinného období. Nejdříve se seznámíme s typologií národních hnutí, která je směřována spíše na teoretickou rovinu vysvětlující aspekty, které nacionalismy ovlivňovaly. Tato typologie poskytuje pohled politických teoretiků, není tak vázána na konkrétní příklady politických systémů.

Nacionalismus v tradici jednotlivých zemí vznikl v různých stupních historického vývoje. Ten ovlivňovaly různé faktory, mj. zdali vzniklé národní hnutí mělo vlastní stát a usilovalo uvědomění si národní pospolitosti mezi jeho příslušníky, nebo naopak národní hnutí vzniklo s emancipačními ambicemi za vznik vlastního národního státu. Dalšími podstatnými faktory ovlivňujícími nacionální procesy v jednotlivých zemích byla tak např. demokratizace, byrokratizace, industrializace, národní mobilizace a všeobecné modernizace společnosti. Pomocí těchto veličin vytvořil Miroslav Hroch typologické schéma, ve kterém jednotlivá národní hnutí rozdělil do šesti skupin. Patří zde *národně sjednocující hnutí* (Německo, Itálie), *integrující národní hnutí* (Maďaři, Češi), *opožděná národní hnutí* (Slovinci, Litevci), *povstalecká hnutí* (Srbové, Irové), *úspěšná dezintegrovaná hnutí* (Katalánci, Vlámové),

⁵² HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 157

⁵³ KOHN, H. *Nacionalismus*. In: HROCH, M. a kol. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: SLON, 2003, s. 89

⁵⁴ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 158

neúspěšná dezintegrovaná hnutí (Bretonci, Galicijci, Velšané, Baskové).⁵⁵

	P	~ P	
	E	~ E	
1	A	A	raný industrialismus bez etnického katalyzátoru
2	A	B	„habsburský“ nacionalismus (vyskytuje se též na východ a na jih odtud)
	E	E	
3	A	A	zralý stejnorodý industrialismus
4	A	B	klasický liberální západní nacionalismus
	~ E	E	
5	A	A	děkabristicky revoluční, ale nikoli nacionalistická situace
6	A	B	nacionalismus v diaspoře
	~ E	~ E	
7	A	A	netypická před-nacionalistická situace
8	A	B	typická před-nacionalistická situace

Obrázek 1: Typologie společenských situací působících na nacionalismus

Odkaz: Hospodářská a kulturní studia, Česká zemědělská univerzita Praha, 2016

Na výše přiložené tabulce Ernest Gellner pro svou vlastní typologii využil rovněž různé veličiny, které jsou dle jeho uvážení v kontextu nacionalismu podstatné a hrály svou roli především ve vývoji konkrétních nacionalismů. Jeho typologie vidíme ve schématu níže. Pro chápání je důležité vysvětlit, že se v něm vyskytují aspekty *negace/nepřítomnost* (~), moci (P), *přístupu k modernímu vzdělání* (E) a pro *názvy určitých kultur* využil písmen A a B.⁵⁶

2.4 Typologie politického nacionalismu

Různorodost politického nacionalismu dosvědčují dějinná fakta, např. to, že nacionalismus vedl, skrze národní emancipaci, k nezávislosti a svobodě, ale zároveň také k agresivní expanzi na cizí území. Byl moderní a liberální, měl vize pro budoucnost, avšak zároveň se ve svém staromilectví obracel k romantickým výjevům ze slavné minulosti národa. Odvolával se na rozumem podložené argumenty o potřebě národního sebeurčení, zároveň však lpěl na iracionálních, spíše emotivních, lidských vlastnostech.⁵⁷

Pro nacionalismus jednoduše platí takřka to samé, co pro ostatní politické doktríny. Je

⁵⁵ HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. 1. vyd. Praha: SLON, 2009, s. 124-125

⁵⁶ GELLNER, A. *Národy a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: Hříbal, 1993, s. 105

⁵⁷ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 168

velice diverzifikovaný, ovlivňuje jej geografické, kulturní, společenské a historické prostředí a časová zakotvenost. Má množství ideologických odnoží, politických frakcí apod. Dalším faktem je, že v mnoha případech dochází ke konvergenci s ostatními ideologiemi. Kromě různých národních konzervativců a liberálů, kteří v některých zemích patřili a patří k tradičním členům politických systémů, v dějinách docházelo k zneužití nacionalismu pro vyloženě negativní a nepřátelské doktríny šovinismu, rasismu, fašismu či (německého) nacionálního socialismu. Některé typy politického nacionalismu budeme charakterizovat. Zvláště v politické praxi rozlišujeme značnou diverzitu mezi jednotlivými nacionálními proudy.

2.4.1 Liberální nacionalismus

Liberalismus má ze všech klasických politických ideologií svým původem k nacionalismu zřetelně nejblíže. Je to dáno především blízkým dějinným původem a myšlenkovou základnou, která se v historii doplňovala, či došlo přímo k ideovému překrytí.

Počátky tzv. liberálního nacionalismu můžeme hledat ve stejné události jako je tomu u konzervatismu, tzn. v událostech Francouzské revoluce. Během ní se do popředí revolučních myšlenek dostaly ideje J. J. Rousseaua, které obsahovaly teze jako obecná vůle, národní zájem, občanskost apod. Revolucionáři je přijali za své a dále budovali své požadavky na principech omezení (či odebrání) moci církve, aristokracie a hierarchie jako takové a zrovnoprávnění francouzských občanů, jakožto příslušníků francouzského národa. Postupem času se do popředí dostala rovněž témata demokracie a lidských práv. Také v řadách ostatních národně-revolučních hnutí v Evropě de facto liberalismus a nacionalismus splýval. Zde připomeňme rovněž národně-osvobozenecký boj Simóna Bolívara, který vedl ke vzniku suverénních států v jižní Americe v první polovině 19. století. I jeho příběh se stal vzorem pro mnohá národní („liberální“) hnutí v Evropě.⁵⁸

Svůj zásadní podíl na rozvinutí tzv. liberálního nacionalismu měl rovněž americký prezident Woodrow Wilson, který podporoval myšlenku vzniku nových evropských národních států na troskách bývalých nadnárodních monarchií (Rakousko-Uhersko, Německé císařství, Ruské impérium, Osmanská říše) po První světové válce. Nešlo mu však jen o Evropu národních států, ale rovněž o „... Evropu, ve které nepanuje autokracie, ale demokracie.“ Deklaroval tím liberální postoj, že jednotlivé národy jsou si rovny v právu na sebeurčení a mají svá práva a svobody.⁵⁹

Zásadní rozpor mezi těmito liberály a konzervativními nacionalisty však spočíval

⁵⁸ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoriapublishing, 1994, s. 144

⁵⁹ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 169

v tom, že liberálové usilovali o svrchovanost národů především proto, aby národy měly dostatečný prostor pro následnou internacionální spolupráci vedoucí až samotnému kosmopolitismu. Odmítali (a rovněž dnes odmítají) tedy vyhraněné lpění na národních tradicích a úctě církví a společenskému řádu, jako je tomu u např. u konzervativního nacionalismu. Problémem je rovněž to, že tito liberálové nepočítali s emancipačními snahami různých menších etnik, jako je tomu běžné v Evropě i na menším geografickém prostoru (viz situace na Balkánu). Tento princip idealistického, harmonického svobodného propojování svrchovaných národů je vžitý spíše pro západní, zejména tedy americké, prostředí.⁶⁰

Konkrétním politickým reprezentantům se budeme věnovat v následujících kapitolách, prozatím můžeme jako zástupce liberálních národovců jmenovat tzv. mladočechy, usilující o nezávislost českých zemí na rakousko-uherském císařství.⁶¹ Velmi specifickým subjektem je stále působící rakouská Strana svobodných, u té je však liberalismus deklarován zejména v otázkách z ekonomické sféry. Dnešní liberalismus je v principu nacionalismu velice vzdálený a v přímém ideovém rozporu. To si dokážeme v následné charakteristice soudobého nacionalismu a jednotlivých politických stran.

2.4.2 Konzervativní nacionalismus

Vztah konzervatismu a nacionalismu je velmi specifický, a to zejména z pohledu dějinného vývoje vzájemného působení. Ve své podstatě se jedná o naprosto opačný průběh, než jak tomu bylo u působení s liberalismem. Tak jak se liberalismus ve svých počátcích s nacionalismem téměř kryl, vztah národovectví a konzervatismu byl vyloženě antagonistický. Vraťme se k národně-obrodným hnutím, zvláště k událostem Francouzské revoluce. Ke zmíněné divergentní kooperaci došlo především v důsledku faktu, že konzervativci majoritně stáli na straně krále, aristokracie a církve. Neformální zakladatel konzervatismu, Edmund Burke, své protirevoluční postoje jasně zhodnotil ve zmíněném díle *Úvahy o revoluci ve Francii*.

K přijetí myšlenek národovectví, zejména myšlenky národní pospolitosti, mezi konzervativní kruhy začalo docházet na přelomu 19. a 20. století. Fenoménu nacionalismu jakožto „pomocníka“ pro institucionalizaci společenského řádu, obhajobu tradičních hodnot a uvědomění si národní pospolitosti začali využívat konzervativní státníci, jakými byl např. ruský car Alexandr III. či německý kancléř Otto von Bismarck. Další vlivy nacionalismu u konzervativních politiků můžeme nalézt u čelních představitelů tzv. konzervativní

⁶⁰ Tamtéž, s. 170 - 171

⁶¹ MRKLAS, L. *Karel Kramář a národní demokracie*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 99

kontrarevoluce 80. let, tedy u Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana.⁶²

U Margaret Thatcherové se nejčastěji zmiňuje v souvislosti s úspěšnou válkou o Falklandy na počátku 80. let 20. století, ve které motivovala britský lid k razantnímu vnímání národního povědomí v boji s argentinským agresivním protivníkem.⁶³ Především její oponenti ji často obviňují z čistého nacionalismu, a to konkrétně za její ostrý a kritický přístup k Evropským společenstvím, později tedy k Evropské Unii. Kromě jiných problémů (byrokracie, jednotná měnová unie aj.) vždy kritizovala vůbec elementární myšlenky vzniku EU, tedy koncepci nadnárodní federace se všemi jejími charakteristikami. M. Thatcherová totiž vždy podporovala myšlenku národního státu.⁶⁴ Zde bychom však mohli polemizovat s tímto přesvědčením, a to z hlediska jejího lpění na nutnosti udržení celistvosti britské monarchie jako celku a bránění ve vzniku samostatných států (např. Skotska) či v jejím odporu ke sjednocení německého národa v jeden stát. Tady bychom měli brát na zřetel, že M. Thatcherová byla na prvním místě především pragmatickou a realistkou.

Patriotismus Ronalda Reagana byl rovněž pověstný. Rád zdůrazňoval jedinečnost amerického lidu, jeho tradic, historie a specifického přístupu k obraně svobody, demokracie apod. Nejzřetelněji se však u něj národovecké tendence projeví v rámci jeho vyhraněné, řekněme i vyhrocené, zahraniční politiky demonstrované např. invazí na Grenadu v roce 1983.⁶⁵ Ještě lépe to bylo znát v případě sebevědomé, neústupné politiky vůči Sovětskému svazu během studené války.⁶⁶ I u postavy velkého amerického prezidenta však musíme být s termínem nacionalismus opatrní, o to více, že ve specifickém prostředí multikulturní a národně smíšené americké federace se tamější patriotismus značně liší od nám lépe známého evropského nacionalismu.

S současné době se ke konzervatismu hlásí několik národních stran současné Evropy. Kombinaci obou ideologií můžeme spatřovat u francouzské Národní fronty (*Front National*)⁶⁷, polské strany Právo a spravedlnost (*Prawo i Sprawiedliwość*) a u mnoha jiných, tématu jednotlivých národních stran evropských politických systémů se však budeme věnovat blíže v následujících kapitolách. Můžeme tedy zhodnotit, že konzervativci 20. a 21. století z nacionalismu těžili a těží mnohem více, než tomu bylo původně v 18. a první polovině 19.

⁶² HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 172

⁶³ FAJMON, H. *Příběh Margaret Thatcherové*. *Revue politika* [online]. [cit. 2017-2-20]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/678/pribeh-margaret-thatcherove>

⁶⁴ MOORE, Ch. *EU versus národní stát – kdo vítězí?* In: LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 - 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 47 – s. 56

⁶⁵ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 171

⁶⁶ REAGAN, R. *Strategická obranná iniciativa*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 145. – s. 150

⁶⁷ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 172

století. Zcela zásadní je tedy důraz na specifické národní chápání společenského řádu, dodržování náboženských a kulturních tradic, jazyková jednotu, záliba v zásadních národních dějinných událostech a nově také euroskepticismus.

2.4.3 Sociální nacionalismus

U socialismu jako takového se nabízí myšlenka striktního odmítnutí jakýchkoliv nacionálních teorií. Socialismus se totiž od svého počátku jasně hlásil k internacionalismu a dnes, jak jsme zmínili výše, i ke globalismu. Argumentem je zakládání tzv. socialistických internacionál v průběhu 19. a 20. století a teorie prvních marxistů, že se nacionalismus řadí mezi pravicové ideologie.

Odpor socialistické levice deklaruje mj. známý levicový intelektuál, publicista Jiří Pehe, který v nacionalismu dlouhodobě vidí demagogickou hrozbu. Tvrdí, že levicová strana má kriticky vystupovat „... *k politickým programům zdůrazňujícím roli kapitálu, neviditelné ruky trhu nebo nacionalismu*“, má být „*internacionalistická*“ a „*z definice stranou nenacionalistickou*“.⁶⁸

Jiným tématem je však to, že u nacionalistických stran je přirozené, že ve svých programech kladou důraz na sociální solidaritu a jejich sociální program v mnoha případech připomíná programy levicových, sociálně-demokratických stran. Zde se jedná o příklad francouzské Národní fronty (*Front National*). Belgický ekonom Bruno Wattenbergh např. zmiňuje, že „*mnoho lidí považuje ekonomický program Národní fronty velmi podobný také tomu, se kterým v roce 1981 porazil (socialista) François Mitterrand (republikána) Jacquese Chiraca...*“⁶⁹Zažitou teorii „pravicovosti“ národních stran vyvrací i polské Právo a Spravedlnost, maďarský Jobbik aj., tomuto tématu se však budeme věnovat v rámci charakteristiky konkrétních politických subjektů.

V konečném důsledku tedy můžeme zhodnotit, že socialismus jako takový (podobně jako dnešní liberalismus) je vůči nacionalismu velmi vymezený a o případné konvergenci politické filosofie nemůže být příliš řeč. Fenomén tzv. nacionálního socialismu je předmětem samostatného oddílu.

2.4.4 Expanzivní nacionalismus, šovinismus

Ke zneužití nacionalistických myšlenek snad nejvíce docházelo pro výbojně tendence některých evropských národů na přelomu 19. a 20. století. Imperiální snahy mocností byly

⁶⁸ PEHE, J. *Kdo jsou nepřátelé sociální demokracie. Deník referendum*[online]. [cit. 2017-2-16].Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/341-kdo-jsou-nepratele-socialni-demokracie>

⁶⁹ „Jako komunisti po válce.“ Ekonomická politika Národní fronty. *Echo24*[online]. [cit. 2017-2-17].Dostupné z: <http://echo24.cz/a/icNRp/jako-komunisti-po-valce-ekonomicka-politika-narodni-fronty>

opírány o hesla zmiňující slávu národu a právo na jeho geopolitický růst, aby si získaly podporu lidu pro následné zahraniční intervence (v Británii se pro tento směr nacionalismu vžil název jingoism ~ hurápatriotismus). Pro tento typ nacionalismu jsou podstatné dvě hesla - agrese a militarismus, které byly uplatňovány při koloniálních výbojích v Africe či narůstající militarizaci jednotlivých evropských států. Imperialistické ambice nakonec vedly ke vzniku dvou vojenských paktů na evropském kontinentu, Trojspolku (Německé císařství, Rakousko-Uhersko a Itálie) a Dohody (Velká Británie, Francie a Ruské impérium), jejichž vzájemné spory o koloniální území, vzájemná konkurence a další antipatie dovedly dějiny k první světové válce. Další vlna zneužívání nacionalismu (samozřejmě jako doprovodného jevu v kontextu mnoha jiných příčin) vedla k ještě horšímu konfliktu, k druhé světové válce. Zde už byl nacionalismus využit pro ideologie německého nacionálního socialismu, italského a japonského autoritativního fašismu. Všechny tyto jednotlivé příklady nacionalismu obsahují prvek šovinismu, což je teorie o nadřazenosti jednoho národa nad druhým, projevovaná ignorací a nesnášenlivostí vůči jiným národům. Právě šovinismem evropské velmoci zastíraly svůj koloniální imperialismus, podřizování ostatních neevropských národů bylo chápáno jako nutnost, neboť pouze evropský člověk mohl mít dohled nad jinými národy.⁷⁰

Šovinismus se také projevil v myšlenkách tzv. panslavismu a pangermanismu. V německém prostředí se pangermanistické teorie začali objevovat od druhé poloviny 19. století. Jejich základ byl vystaven na kritice Francie a její kultury, stylu života a především její revoluce na konci 18. století. Snahy o sjednocení německých států byly dovršeny v roce 1871 a ještě více podpořily myšlenky expanzionismu a německého imperialismu. Zároveň začaly být mezi německými politiky a intelektuály pronášeny teze o nadřazenosti německého národa, jeho čistotě a jedinečnosti. Kromě těchto vlivů šovinismu se do německého nacionalismu rovněž dostával další negativní fenomén antisemitismu, tedy nesnášenlivostí k židovské národnosti. Panslavismus oproti tomu podporoval teorii o vůdčí roli ruského národa mezi ostatními slovanskými národy, které byly naopak nadřazeny všem jiným národům. To se prokázalo mj. v ruských ambicích na Balkáně na počátku 20. století.⁷¹

Z vybízení k šovinismu bylo obviněno mnoho politiků, kteří to v samotné deklaraci jejich politiky nezmiňovali. Andrew Heywood zde zařadil i Charlese Maurrasa, jehož ideologii označil za integrální nacionalismus, který upozaduje jednotlivce na úkor mocného národa a národní pospolitosti.⁷² Ch. Maurras byl duchovním otcem Francouzské akce,

⁷⁰ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 173 - 174

⁷¹ HEYWOOD, ANDREW. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 174

⁷² Tamtéž, s. 175

konzervativního národně-katolického hnutí, které vzniklo po první světové válce jako reakce na dekadentní volnomyšlenkářství měšťanské společnosti.⁷³ Charlese Maurrased bychom mohli zařadit mezi národní konzervativce, přidržíme se však názoru A. Heywooda. Pro jeho kategorizaci hovoří mj. i to, že fungování Francouzské akce v období tzv. režimu ve Vichy je více než diskutabilní.⁷⁴

Charakterizované formy nacionalismu, obsahujícího šovinismus, uškodily nacionalismu snad nejvíce. Zejména proto, že byly kombinovány s antisemitismem, rasismem, imperialismem a vyhoceným militarismem. Zvláště negativní je fakt, že i v dnešní době existuje v evropských zemích mnoho nacionalistických uskupení, které propagují tyto myšlenky a ke zmíněným příkladům z dějin se hrdě hlásí.

2.4.5 Protikoloniální nacionalismus

V předešlé části práce jsme popsali situace, při kterých docházelo k zneužití nacionalismu pro podporu politiku agresivního imperialismu některých evropských velmocí. Expanzivní politika mířená na jiné kontinenty však měla své důsledky, které přinesly reakci podrobených národů. Opět v tom hrál svou roli nacionalismus. Jedná se o verzi národního hnutí v přímém protikladu s expanzivním nacionalismem, který právě probudil touhu porobených národů po emancipaci.

Protikoloniální hnutí v Asii a Africe značně sílila již v období mezi světovými válkami, významného úspěchu však dosáhla v době po druhé světové válce. Vcelku nenásilně došlo k zisku nezávislosti Indie (1947) vedené Mahátmou Gándhím a Džaváharlálem Néhrúem. Podobně tomu bylo v Malajsii (1957). V mnoha případech těchto národně osvobozenecých hnutí můžeme říci, že se jedná o liberální nacionalismus (vycházející z podpory W. Wilsona), který bojoval nejen za osamostatnění nejen politické, ale rovněž i ekonomické. V jiných případech boje za národní suverenitu však bylo použití násilí nezbytné. Bylo tomu tak v odboji Číny proti Japonsku (1945) či Alžírsku (1962) vůči francouzské velmoci.⁷⁵ Protikoloniální nacionalismus v jistých případech v sobě nesl i myšlenky se sociálně-revolučním nádechem. Přes proklamovaný internacionalismus obsažený ve všech formách marxismu dokázali někteří protikoloniální revolucionáři využít i jisté myšlenky nacionální doktríny. Zvláště šlo o myšlenky pospolitosti a vzájemné kooperace společnosti. Nejznámějšími případy marxistického odboje vůči západním velmocím byla úspěšná národní

⁷³ LEFEBVRE, MARCEL. *Krátký příběh mého dlouhého životního příběhu*. 1. vyd. Brno: Dědictví Svatováclavské, 2013, s. 18

⁷⁴ JOCH, ROMAN. *Evropský liberalismus a konzervatismus*. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/evropsky-liberalismus-a-konzervatismus/>

⁷⁵ HEYWOOD, ANDREW. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 176

hnutí na Kubě, ve Vietnamu, v Číně a Kambodži. Specifickou mutaci tzv. nacionalistického socialismu propagovaly režimy v Libyi, Iráku či Alžírsku.⁷⁶

V dnešní době, kdy jsou kontinenty dekolonizovány, už nepřevládá touha porobených národů po emancipaci na koloniálních velmocích. Dá se však říci, že idea alespoň ideologického boje proti materialistickému západu je v některých zemích mimo Evropu stále aktuální. Jedná se nejen o státy s dominantním islámským náboženstvím, ale i některé ostatní státy Afriky a Asie.

⁷⁶ Tamtéž, s. 177

3 Vybrané stranické systémy s významnou rolí nacionalistických stran

Po vymezení ideologie nacionalismu a typologizaci jeho teorie a politického hlediska bude pozornost přesunuta na ukotvení nacionalismu ve vybraných jednotlivých evropských stranických systémech. Nacionalistické tendence bychom mohli hledat u množství stran, hnutí i samotných politiků, kteří se jako nominálně nacionalističtí neprofilují, budou tedy zmíněny subjekty, u kterých je míra propagace nacionalistické ideologie relevantní. Nacionalistických stran je v Evropě mnoho, jen v České republice bychom našli několik takových příkladů. Jen část z nich však nemá marginální dosah na reálnou politiku. Z důvodu omezeného rozsahu práce a jejího zaměření budou vybrány jen některé příklady nacionalistických subjektů.

3.1 Nacionalismus v západní Evropě

Pro popis jednotlivých politických subjektů a osobností je praktické rozdělit je geografický a kulturní prostor střední a západní Evropy, neboť tyto dva prostory mají zásadní přesah a vliv na dění v České republice. A to nejen z důvodu odlišného pojetí národa a národního státu v těchto teritoriích, ale i z hlediska odlišného tradice a vývoje nacionálních hnutí v historickém kontextu. Mezi stranické zástupce západní Evropy bude zařazena i Svobodná strana Rakouska, která si patří geograficky do kulturního prostředí střední Evropy. Rakousko však po druhé světové válce prošlo odlišným politickým vývojem, když nebylo součástí východního bloku. Tento vývoj má přesah i do úrovně stranického systému, který je podobnější systémům západní Evropy, proto je tak učiněno.

3.1.1 Národní fronta (Front National, FN)

Historie Národní fronty sahá do 70. let 20. století, kdy k jejímu vzniku došlo spojením několika nacionalistických a konzervativních subjektů. První volební úspěchy přišly v následujícím desetiletí, tím hlavním však bylo 15 % hlasů v prezidentských volbách v roce 1995 pro tehdejšího předsedu FN, kterým byla rozporuplná osoba Jean-Marie Le Pen. Toto příjmení je se stranou spojeno zásadním způsobem.⁷⁷

Le Pen už od počátku své politické kariéry stavěl svůj program na odporu k migrantům ze severní Afriky, kteří narušovali etnické složení státu. Rovněž byl proti islámskému náboženství jako takovému. Neuznával evropskou integraci, která podle něj oslabovala francouzskou pozici v Evropě. Za prosazování těchto témat kritizoval zavedené strany a elitní politiky, vůči kterým se rovněž vymezoval jakožto proti-systémový politik.

⁷⁷ DVOŘÁKOVÁ, V., KUNC, J. *Francouzská republika: proměny vládnutí v V. republice*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů I.: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 181, s. 183

V neposlední řadě byl jeho ústředním tématem ekonomický liberalismus bez přívlastků.⁷⁸ Tohoto programu se držela celá strana, avšak po nástupu Marine Le Penové, dcery bývalého předsedy, na post předsedkyně Fronty začala přeci jen upouštět od rétoriky liberální ekonomiky a v otázce národního hospodářství se posunula spíše ke středu, či mírně doleva.⁷⁹ Jean-Marie Le Pen byl předsedou FN od jejího založení až do roku 2011. Po tuto dobu měla strana podporu především silně pravicových voličů, zejména nespokojených voličů Svazu pro lidová hnutí či francouzských republikánů. Měla také podporu konzervativních a tradicionalistických katolických kruhů, ale i mladých extremistů napojených radikální rasistické a xenofobní organizace. Po nástupu Marine Le Penové do čela strany v roce 2011 se strana na politickém spektru přeci jen více otevřela i ostatním politickým kruhům. Její méně radikální rétorika a odklon od striktního ekonomického liberalismu přivedla straně velké množství středových voličů i pro-národních voličů se sociálním cítěním.⁸⁰

Popularitu Marine Le Penové dokazují volební výsledky FN pod jejím vedením. V prezidentských volbách obdržela téměř 6,5 milionů hlasů, což bylo necelých 18 % mezi ostatními kandidáty. Pro prezidentské volby v roce 2017, které Francii čekají v květnu, je dokonce považována za favorita prvního kola. Bude tedy velmi zajímavé sledovat, jakým výsledkem pro Marine Le Penovou skončí. Ve volbách do evropského parlamentu v roce 2014 FN dokonce zvítězila se ziskem 24,9 % hlasů. Ve volbách do Národního shromáždění v roce 2012 či v regionálních volbách v roce 2015 však již takový úspěch nezaznamenala. I přes solidní procentuální zisk, tedy 13 % potažmo 27 %, na ní zbyl menší počet politických zástupců.⁸¹ To je dáno hlavně francouzským většinovým volebním systémem, který je pro FN dlouhodobě velmi nepříznivý.

3.1.2 Strana pro svobodu (Partij voor de Vrijheid, PVV)

Předchůdcem Strany pro svobodu (PVV) byla předběžná politická skupina Groep Wilders. PVV, jak ji známe dnes, datuje svůj vznik k roku 2006. Jedná se o pravicovou, euroskeptickou stranu národně-konzervativního či národně-liberálního ražení.⁸²

O PVV se hovoří jako o straně jednoho muže. Tím je populární blondatý politik Geert Wilders. Ten byl dříve členem nizozemské Lidové strany pro svobodu a demokracii (VVD).

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ „Jako komunisti po válce.“ Ekonomická politika Národní fronty. *Echo24*[online]. [cit. 2017-2-17]. Dostupné z: <http://echo24.cz/a/icNRp/jako-komunisti-po-valce-ekonomicka-politika-narodni-fronty>

⁸⁰ PEROTTINO, Michel. *Několik poznámek k výměně lídra Národní Fronty ve Francii*. *Acta Politologica*[online]. [cit. 2017-10-3]. Dostupné z: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00094.pdf>, s. 83–92

⁸¹ *Actualités*. *Front National*[online]. [cit. 2017-3-11]. Dostupné z: http://www.frontnational.com/actualites/?doing_wp_cron=1489478042.6281189918518066406250

⁸² *Encyclopædia Britannica*. *Netherlands: Political process*. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Netherlands/Government-and-society#ref1003234>

Postupem času však přestal souhlasit s relativně vstřícnou přistěhovaleckou a málo vyhraněnou politikou strany. Groep Wilders tedy zakládal s dalšími rebelujícími členy VVD, se kterými později založil zmiňovanou PVV, která se deklarovala jako autenticky pravicová strana, odmítající centrismus a nevyhraněnost VVD.⁸³

Základními programovými východisky strany se nachází ve třech sekcích. První obsahuje odpor vůči masové imigraci, sociální podpoře imigrantů, společenské a finanční podpoře muslimských věřících a islámu jako takového. Druhá sekce obhajuje ekonomický liberalismus, tedy radikální snížení daní a omezení moci státu v hospodářské politice země. Třetí sférou je mezinárodní suverenita Nizozemska. PVV totiž vystupuje velmi kriticky vůči politice EU a zejména je proti přenášení národních pravomocí do Bruselu.⁸⁴

Vzrůstající popularita jeho strany se promítla ve volebních úspěších v letech 2012 a 2017, kdy PVV obdržela 10 %, resp. 13 % hlasů nizozemských voličů. Poslední volební výsledek znamenal mj. to, že PVV jako jediná z parlamentních stran posílila svou pozici.⁸⁵

Geert Wilders a jeho strana jsou, podobně jako ostatní zde popisovaná národní hnutí, části veřejnosti (a především masovými sdělovacími prostředky) často terčem kritiky za údajný rasistický a nábožensky netolerantní přístup k menšinám ve státě. Rovněž se objevují nařčení z údajné spolupráce s Vladimírem Putinem. Stoupající popularita Wilderse však spíše ukazuje, že nizozemská veřejnost tato nařčení buď nereflektuje, nebo zpochybňuje jejich věrohodnost. Jestli se Wildersovi podaří uspět u hlasující majority, to ukáže až čas.

3.1.3 Svobodná strana Rakouska (*Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ*)

Svobodná strana Rakouska je zajímavým subjektem rakouské politické scény. Její volební úspěchy z posledního dvacetiletí budí ohlas v celé Evropské unii. Mnoho let se jednalo o tzv. třetí sílu v rámci rakouského stranického systému, vývoj posledních let však naznačuje, že svobodní, jak jsou členové FPÖ běžně nazýváni, se mohou klidně stát jednou ze dvou nejsilnějších stran v Rakousku. Prezidentské volby v roce 2016 toho byly jen důkazem.

FPÖ byla vybudována na základech Svazu nezávislých, který byl od konce 40. let 20. století třetí největší stranou v zemi. V padesátých letech poté došlo ke vzniku dnes známé FPÖ. Často je zmiňována nacistická minulost jejího zakladatele Antona

⁸³*Encyclopædia Britannica. Geert Wilders.* [online]. [cit. 2017-3-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Geert-Wilders>

⁸⁴*Encyclopædia Britannica. Geert Wilders.* [online]. [cit. 2017-3-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Geert-Wilders>

⁸⁵*Parties and elections in Europe. Netherlands.* [online]. [cit. 2017-3-26]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/netherlands.html>

Reinhalera.⁸⁶ Nacistická minulost některých straníků byla ještě dlouhou dobu cílem mediální kritiky nejen v Rakousku.⁸⁷ Dnes se jedná o velice silný subjekt s předpovídanou úspěšnou budoucností. Od doby svého vzniku byla FPÖ stranou opoziční, poprvé se stala vládní stranou až v roce 1983 v koalici se sociálně-demokratickou SPÖ. V roce 1986 byl za jejího předsedu zvolen Jörg Haider, který vstoupil do dějin jako její nejznámější a nejvíce negativně proslulý politik. Pod jeho vedením dosáhla strana významných volebních úspěchů, jako tomu bylo například v celonárodních volbách v roce 1998, ve kterých získala 22 % hlasů. Dařilo se jí také ve volbách zemských.⁸⁸ Postava J. Haidera byla však natolik rozporuplná a problematická, že způsobovala čím dál větší pnutí uvnitř FPÖ. To vyústilo v rozkol a odchod J. Haidera ze strany a založení jeho vlastní strany Svazu pro budoucnost Rakouska (*Bündnis Zukunft Österreich, BZÖ*). S tou Haider zažil ještě jeden volební úspěch, když v roce 2008 téměř 11 % hlasů. Ještě téhož roku však tragicky zemřel při autonehodě.⁸⁹

Od roku 2005 byl předsedou svobodných charismatický vůdce Heinz-Christian Strache.

Svobodní byli od svého založení stranou liberálně-nacionální. Směrem ke konzervatismu se začali přibližovat především ve druhé polovině 90. let 20. století pod vedením Haidera. Liberální tržní ekonomika zůstala zachována, přibýlo však důrazu pro podporu rodin a přihlášení se ke křesťanským základům země. Svobodní bývají často terčem obvinění z šovinismu, antisemitismu či sympatií s nacionálním socialismem a myšlenkou německého nacionalismu. Politolog Petr Fiala už dříve tato nařčení dementoval s tím, že tyto ideologie jednak odmítaly stranické tiskoviny, jednak se proti nim vymezil samotný dřívější předseda Haider. Je faktem, že svobodní tradičně vystupovali proti masivnímu přistěhovalectví a vstřícné sociální a azylové politice rakouských vlád. Strana je velmi kritická vůči EU a celkově jí vadí posilování evropské integrace.⁹⁰ Odpor svobodných vůči EU sílí zejména v důsledku současné migrační krize, když ostře kritizují myšlenky evropských komisařů na její řešení. Odmítají bruselskou centralizaci, kvóty na přerозdělování migrantů a v této jsou rovněž proti vstřícné politice ústupků vůči Turecku. Postoje

⁸⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Rakouská republika*. In: ŘÍCHOVÁ, B. A kol. *Komparace politických systémů II.: západoevropské politické systémy*, Praha: Oeconomica, 2004, s. 155 – s. 156

⁸⁷ FIALA, PETR. *Svobodomyšlná strana Rakouska*. In: DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 59 - 61

⁸⁸ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Rakouská republika*. ŘÍCHOVÁ, B. A kol. *Komparace politických systémů II.: západoevropské politické systémy*, Praha: Oeconomica, 2004, s. 156

⁸⁹ *Česká televize. ČT24. Jörg Haider zahynul při automobilové nehodě*. [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1438309-jorg-haider-zahynul-pri-automobilove-nehode>

⁹⁰ FIALA, PETR. *Svobodomyšlná strana Rakouska*. In: DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 63

svobodných demonstroval prezidentský kandidát Norbert Hofer, který pohrozil, že v případě prohloubení migrační krize by byl pro uspořádání referenda o vystoupení Rakouska z EU.⁹¹

Svobodným pod vedením charismatického lídra Stracheho preference zatím jen rostou. Volební úspěch z roku 2008, kdy obdrželi 17,5 % rakouských hlasů a tedy 34 mandátů Národní radě v následujících parlamentních volbách ještě vylepšili. V roce 2013 totiž získali 20,5 % hlasů, což znamenalo zisk 40 poslaneckých křesel.⁹² Prezidentské volby v roce 2016 už znamenaly doslova vítězné tažení svobodných proti zavedeným stranám. V prvním kole zvítězil kandidát FPÖ Norbert Hofer se ziskem 36,4 % hlasů. Oslabení vládních lidovců a socialistů doložil fakt, že ani jeden z kandidátů těchto stran nepostoupil do druhého kola. Do toho nakonec postoupil nezávislý levicový kandidát za Zelené (Grüne) Alexander Van der Bellen, který představoval naprostý protiklad pravicového národního konzervativce Norberta Hofera. Vítězství Van der Bellena v opakovaném druhém kole velice těsné, neboť o novém prezidentovi rozhodlo několik desetin hlasů.⁹³ I přes prohru ve druhém kole svobodní tento výsledek považují za historický úspěch a berou jej jako vzpruhu pro volby do Národní rady, které Rakousko čekají v roce 2018.

Předvolební průzkumy pro nadcházející parlamentní volby dávají svobodným optimistické vyhlídky. Ve většině prognóz už totiž nejsou třetí silou, nebývají dokonce ani druhém místě, naopak většinu průzkumů suverénně vyhrávají. Tyto predikce vzbuzují zájem v celé Evropské unii, neboť případný úspěch svobodných by zcela jistě ovlivnil vztah Rakouska k Unii a její integrační politice. I přes teoretické volební vítězství by to však svobodní měli velmi těžké se sestavením vlády. Koaliční potenciál je vzhledem k vyhraněnosti svobodných a odporu ostatních větších stran k nim téměř nulový. Navíc, nový rakouský prezident Van der Bellen se nechal slyšet, že by nejmenoval vládu, ve které by měli svobodní zastoupení.

3.1.4 Švýcarská lidová strana (Schweizerische Volkspartei, SVP)

Původ Švýcarské lidové strany (SVP) se datuje k roku 1917. V současné době se jedná o nejúspěšnější politický subjekt švýcarského stranického systému.

Původní název strany zněl Švýcarská rolnicko-živnostenská a měšťanská strana. Po jejím spojení s regionálními formacemi Demokratické strany v roce 1971 došlo

⁹¹Portál EURO. *Pryč z EU? Rakouský populist Hofer chystá referendum o öxitu.* [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: <http://www.euro.cz/politika/pryc-z-eu-rakousky-populista-hofer-chysta-referendum-o-oxitu-1316897>

⁹²*Parties and elections in Europe. Austria.* [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/austria.html>

⁹³*Parties and elections in Europe. Austria.* [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/austria.html>

k přijetí názvu SVP.⁹⁴ Prvotními programovými východisky byla liberální ekonomická politika, která se promítla především do bodů co nejnižšího zdanění občanů a omezení státních hospodářských regulací. Od striktní volno-tržní politiky je SVP ochotna ustupovat pouze v případě státní ochrany životního prostředí a vyrovnávání kantonálních ekonomických rozdílů.⁹⁵ Postupem času se SVP začala z liberálních pozic přesouvat na místo hodnotově konzervativní pravice, z liberalismu si ponechala ekonomické zásady. Do svého programu přijala teze o obranně křesťanství, tradiční rodiny apod. Její národní akcent vyznívá nejsilněji v kontextu jejího odporu vůči imigraci a snažení se o zastavení růstu islámské komunity v zemi. Lidovci jsou rovněž zásadně proti úvahám o možném členství v EU a striktně prosazují politiku mezinárodní neutrality.⁹⁶ SVP rovněž několikrát proslula propracovanou grafickou kampaní, její nápady byly dokonce několikrát kopírovány jinými evropskými národními stranami (viz příloha).

Poté, co si lidovci prošli vývojovým obdobím, kdy byli stranou primárně evangelických, německy mluvících občanů, majoritně živnostníků a obecně příslušníků střední třídy, získali si koncem 90. let 20. století popularitu široké veřejnosti.⁹⁷ Důkazem současné dominance lidovců jsou konstantní volební výsledky. V roce 2015 získala SVP ve volbách do Národní rady více než 29 % hlasů, což znamenalo zisk 65 mandátů. Svého hlavního soka, švýcarské sociální demokraty, předstihla o celých 11 % hlasů.⁹⁸ Vzhledem k systému tzv. konkordační demokracie (zákonem přijatá stanova zaručující místo ve vládě 4 stranám) však musí brát zřetel na své koaliční partnery, její vládní pozice tedy neodpovídá postavení, jaké by měla v jiných modelech uspořádání exekutivní moci.⁹⁹

SVP je mezi vybranými stranami aktuálně nejsilnějším politickým hráčem, který má značný politický vliv na švýcarskou veřejnost, jejíž přízeň si stabilně udržuje.

⁹⁴ HLOUŠEK, Vít. *Švýcarsko*. In: STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 337

⁹⁵ JEŘÁBEK, M. *Švýcarsko: Polopřímá demokracie – konsenzus, efektivita, stabilita*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2002, s. 266

⁹⁶ HLOUŠEK, Vít. *Švýcarsko*. In: STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 332, s. 334 - 336

⁹⁷ Tamtéž, s. 335

⁹⁸ *Parties and elections in Europe. Switzerland*. [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z <http://www.parties-and-elections.eu/switzerland.html>

⁹⁹ JEŘÁBEK, M. *Švýcarsko: Polopřímá demokracie – konsenzus, efektivita, stabilita*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2002, s. 260

3.1.5 Skotská národní Strana (Scottish national party, SNP)

Výčet nacionalistických stran západní Evropy v našem výběru ukončíme Skotskou národní stranou. Její specifická charakteristika přináší další rozměr ve srovnání s již popsanými subjekty. Při vzájemné komparaci s ostatními stranami je SNP v zásadním rozporu v její proevropské a prointegrační politice. SNP je odlišná svou politikou, ale i tím, že jako jediná z popsaných usiluje o hlasy národa, který nemá vlastní národní stát. Její postavení na skotské politické scéně je v současnosti takřka dominantní.

Skotské území je součástí Velké Británie více než tři století, za tu dobu si však dokázalo vydobýt mnohých ústupků a relativní autonomie na britské vládě. Přesto je nosným tématem skotských nacionalistů myšlenka separace a založení vlastního národního státu. Ke vzniku nejdůležitější nacionální strany SNP došlo v roce 1934, a to sloučením dvou již existujících subjektů-Národní strany Skotska a Skotské strany. Od počátku nacionálního hnutí ve Skotsku připomínali národovci skotskou tradici a kulturu, hlavním příčinou růstu nacionalismu však byly hospodářské recese, které Skotsko několikrát těžce postihly, zvláště ty v období po první a druhé světové válce.¹⁰⁰

Poslanci SNP jsou stabilními členy britského parlamentu od roku 1967. V následujících letech se SNP dařilo využívat hospodářských témat, zvláště cílila na britské výhody z těžby ropy u skotského pobřeží. Vzrůstající popularitu potvrdily volby v první polovině 70. let 20. století. Neúspěšné referendum o vzniku samostatného skotského parlamentu na konci této dekády se však projevilo propadem preferencí SNP (vedla kampaň propagující vznik parlamentu), čímž došlo ke štěpení a vzniku názorových proudů uvnitř strany a jejímu celkovému oslabení.¹⁰¹ Nástup konzervativní vlády populární premiérky Margaret Thatcherové v 80. letech podmínil pokračování neúspěchů SNP, a to i přes poměrně tvrdší vládní restriktivní politiku, která omezila státní dotace neúspěšným (skotským) podnikům. Nezávisle na SNP na konci 80. let 20. století začal skotský nacionalismus opět sílit. Spolupráce skotských labouristů a liberálů usilovala o změnu volebního zákona a především o vznik samostatného parlamentu. V roce 1997 tato snaha přinesla výsledek a Skotové si vznik parlamentu odhlasovali v referendu. SNP v témže roce získala 6 mandátů v britském parlamentu, což sice znamenalo její relativní posílení, avšak stále měla marginální

¹⁰⁰ KOHOUTEK, Jiří. Skotská národní strana a skotský nacionalismus. In: DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 37

¹⁰¹ STRMISKA, Maxmilián. *Regionální strany a stranické systémy*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1998, s. 139 - 140

vliv.¹⁰² Její zásadní posílení přišlo až v následujících letech.

Z hlediska ideologického ukotvení se SNP přesunula od intelektuálního stylu patriotismu politiky, připomínání skotské kultury a tradice samostatnosti k sociálním tématům souvisejícím s úpadkem životní úrovně Skotů.¹⁰³ Jiří Kohoutek ji srovnává i se skotskými labouristy, protože i SNP je „*proti-toryovská, intervencionistická, státotvorná, rovnostářská a společensky konzervativní*.“¹⁰⁴ Jedná se tedy o jakousi podobu národní sociální demokracie. Zajímavým fenoménem její politiky je kladný vztah k Evropské unii. Případné odtržení Skotska od Spojeného království dokonce podmiňuje členstvím v EU. Mezi jinými nacionálními stranami se jedná o naprosté specifikum, neboť i ty nejmírnější národní strany jsou alespoň euroskeptici. Hlavním přitahujícím tématem pro SNP je program tzv. Evropy regionů a k nim patřící strukturální fondy a hospodářské dotace.¹⁰⁵

V novém miléniu se SNP dočkala posílení své voličské základny. V roce 2007 se dočkala vítězství ve volbách do Skotského parlamentu, v roce 2011 dokonce získala 46 %, stala se tak dominantní regionální silou. Pod dalším vedením předsedy Alexe Salmonda posilovala i v britském parlamentu. V roce 2014 se uskutečnilo zásadní referendum o odtržení Skotska od Spojeného Království a SNP se postavila do čela kampaně za samostatnost. Pro samostatnost se však vyjádřilo pouze 44,7 % voličů, což Salmond považoval za stranický neúspěch a odstoupil z funkce předsedy strany.¹⁰⁶ Ještě v roce 2014 se novou předsedkyní SNP stala Nicola Sturgeonová, která v následujícím roce přivedla stranu k doposud největšímu úspěchu. V britských volbách strana získala 4,7% hlasů na úrovni Spojeného království, za Skotsko to však bylo 50 %, což straně vyneslo rekordních 56 mandátů. SNP tak jednoznačně prospěl britský většinový (na úrovni Skotska kombinovaný) volební systém, neboť pro srovnání strana Nigela Farage UKIP (*United Kingdom Independence Party*, Strana nezávislosti Spojeného království) obdržela téměř 13 % hlasů, stala se (počtem hlasů) třetí nejsilnější stranou v zemi, nicméně v konečném součtu jí to přisoudilo jediný mandát.¹⁰⁷

¹⁰² KOHOUTEK, Jiří. *Skotská národní strana a skotský nacionalismus*. In: DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 40 - 41

¹⁰³ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Velká Británie*. In: DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2002, s. 154

¹⁰⁴ KOHOUTEK, Jiří. *Skotská národní strana a skotský nacionalismus*. In: DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 43

¹⁰⁵ KOHOUTEK, Jiří. *Skotská národní strana a skotský nacionalismus*. In: DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 42

¹⁰⁶¹⁰⁶ *iDnes.cz. Vůdce skotských nacionalistů po prohře v referendu oznámil rezignaci*. [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/alex-salmond-rezignace-skotsko-referendum-fjv-/zahranicni.aspx?c=A140919_172003_zahranicni_aha

¹⁰⁷ *Parties and elections in Europe. United Kingdom*. [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/unitedkingdom.html>

Poslední volby tak potvrdily předpoklady Maxmiliána Strmisky, který na počátku nového tisíciletí předpokládal průběžný nárůst popularity SNP¹⁰⁸ oproti skeptické prognóze Blanky Říchové, jenž predikovala spíše politickou stagnaci SNP.¹⁰⁹

SNP jsme si charakterizovali jako stranu, která je v porovnání s ostatními národními subjekty zřejmě nejvíce vlevo a zároveň jako jediná proevropská. V tomto ohledu bude vhodné sledovat její další směřování v kontextu vystoupení Spojeného království z EU. Většina Skotů totiž v referendu o setrvání v roce 2016 hlasovala pro setrvání.¹¹⁰ Je možné, že se SNP bude dožadovat nového referenda o skotské samostatnosti. V důsledku tohoto problému se mohou zhoršovat vztahy s britskou konzervativní vládou. To by však mohlo znít i jako umírněná prognóza.

Vzhledem k rozsahu práce byl výběr stran omezen. Pro detailnější analýzu stranického zastoupení nacionalismu by bylo možné zaměřit se mj. na strany, jako jsou italská Liga severu, Britská národní strana, Švédští demokraté, Alternativa pro Německo apod. Tyto strany jistě zasluhují svoji pozornost a při rozsáhlejší odborné analýze by bylo vhodné je zahrnout do výčtu evropských nacionálních stran.

3.2 Nacionalismus v zemích Visegrádské skupiny

V samostatné podkapitole této práce se budeme věnovat nacionalistickým uskupením v zemích tzv. Visegrádské skupiny. Toto samostatné vyčlenění je dáno faktem, že se jedná o velmi specifický středoevropský prostor, který prošel jiným historickým vývojem než země západní a východní Evropy. Do této skupiny patří Polsko, Slovensko, Maďarsko a Česká republika, které však (v kontextu nacionalismu) bude věnována samostatná podkapitola.

3.2.1 Slovenská národní strana (Slovenská národná strana, SNS)

Historie Slovenské národní strany sahá až do 1871. Byla stranou vlastenců spíše evangelického zaměření, což v kontextu silně katolického slovenského území znamenalo, že tato strana měla marginální význam pro reálnou politiku i v rámci Československé republiky. Její moderní podoba však byla obnovena až v roce 1990, její zaměření je odlišné ale k odkazu

¹⁰⁸STRMISKA, Maxmilián. *Regionální strany a stranické systémy*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1998, s. 143

¹⁰⁹ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Velká Británie*. In: DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2002, s. 155

¹¹⁰*iDnes.cz*. *Británie jako první země opustí EU. Pro odchod bylo 51,9 % voličů*. [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/brexit-vysledky-referenda-o-odchodu-z-eu-britanie-unie-ppy-/zahranicni.aspx?c=A160623_220609_zahranicni_jw

původní SNS se hlásí.¹¹¹

SNS je stranou národně-konzervativní. V ekonomických otázkách se dá mluvit o centrismu strany, z hlediska obhajoby tradičních hodnot, konzervatismu a národního státu se však řadí k pravici. Strana svůj program opírá o tři pilíře – národní, křesťanský a sociální. I přes podobnost i ideologií strana odmítá autoritativní klerikální režim Slovenského štátu. V zahraničních otázkách se strana staví proti jakémukoliv odpírání národní suverenity, je proti federalizaci Evropy i současnému bruselskému centralismu. Specifickou záležitostí je pak vymezování se vůči maďarské etnické menšině. Agresivními a hrubými výroky právě na tuto etnickou menšinu negativně vstoupil do povědomí dlouholetý lídr SNS Ján Slota.¹¹²

S dvěma výjimkami byla SNS v moderní historii samostatné Slovenské republiky stranou parlamentní, třikrát byla dokonce stranou vládní, a to v letech 1994 – 1998, 2006 – 2010 a třetí funkční období plní od roku 2016. Její výsledky jsou tedy vcelku stabilní. V posledních volbách do Národní rady SR získala SNS 8,64 %, byla tak čtvrtou nejsilnější stranou na Slovensku a vyneslo jí to 15 poslanců. SNS tvoří vládní koalici se stranami Smer-SD a paradoxně s MOST-HÍD, která je stranou maďarské menšiny. Ve volbách do Evropského parlamentu však strana dosahuje slabších výsledků, měla pouze jednoho poslance, a to v období 2009 – 2014, který byl členem frakce Evropa svobody a demokracie. Současným předsedou strany je Andrej Danko.¹¹³

3.2.2 Kotleba - Lidová strana Naše Slovensko (Lidová strana Naše Slovensko, LSNS)

LSNS je dnes stranou s parlamentním i regionálním zastoupením. V našem prostředí se do povědomí dostala po volebním vítězství úspěchu v krajských volbách v roce 2013, po kterých byl její předseda Marian Kotleba zvolen županem Banskobystrického samosprávného kraje. Do našeho výčtu je zahrnuta proto, že představuje jiný rozměr slovenského nacionalismu, oproti které se definuje jako strana proti-systémová. Rovněž v současnosti oplývá relevantní politickou silou.

Původ LSNS hledejme v dřívější organizaci Slovenská pospolitosť (SP). Jednalo se o de facto nejsilnější mimoparlamentní subjekt, který spojoval nacionalisty se sociální a konzervativně-autoritativním zaměřením. Založena byla v roce 1995 na silně hierarchickém principu bez prvotních politických ambicí. Cílem bylo postupné a pomalé budování struktur a

¹¹¹KUPKA, Petr, Martin LARYŠ a Josef SMOLÍK. *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 45 - 47

¹¹²Tamtéž, s. 47

¹¹³*O nás. Slovenská národná strana*. [online]. [cit. 2017-3-11]. Dostupné z: <http://www.sns.sk/o-nas-2/strucne-o-sns/>

pozvolná příprava na vstup na politickou scénu. Hierarchie byla postavena na vůdcovském principu, v jehož funkci proslul středoškolský učitel Marian Kotleba. SP mj. vešla do povědomí svými stejnokroji, které nápadně připomínaly stejnokroje Hlinkových gard z dob Slovenského štátu. Svými sympatiemi k dějinné etapě Slovenského štátu se organizace nikdy netajila, za slovenské národní hrdiny opěvovala kromě Ludovíta Štúra a Rastislava Štefánika také Andreje Hlinku a Jozefa Tisa. SP v roce 2005 dokončila svou cestu na politické kolbiště, když se transformovala v politickou stranu Slovenská pospolitost' – Národná strana (SP – NS). Její ideologické zaměření kombinovalo prvky populismu, nacionalismu, autoritativního konzervatismu, myšlenky stavovského státu (tj. korporativismu) a sociální solidarity. V projevech členů se však také objevil šovinismus vůči maďarským menšinám, rasismus a antisemitismus. Hned v prvních volbách následujícího roku strana propadla a v březnu roku 2006 byla Nejvyšším soudem SR zakázána.¹¹⁴

S Marianem Kotlebou sympatizující členové zaniklé SP – NS začali v roce 2010 vstupovat nového subjektu Ludová strana Naše Slovensko (LSNS). Ta vystupuje jako ryze proti-systémová strana, slovenský stranický systém považuje přímo za zločinecký a zkorumpovaný. Ve svých základních stanovách deklaruje, že staví na třech pilířích – národním, křesťanském a sociálním. LSNS se profiluje jako hospodářsky protekcionistická, apeluje na hospodářskou samostatnost, v hodnotových postojích se hlásí k obhajobě křesťanských hodnot a boji vůči materialismu, liberalismu a ateismu. Radikální postoj zaujímá v otázkách zahraničních – LSNS v současnosti sbírá podpisy pod petici za vystoupení Slovenska z EU i NATO, o které se zmiňují jako o agresorské a zločinecké alianci.¹¹⁵

Ve volbách do Národní rady Slovenské republiky v roce 2012 získala LSNS 1,6 % hlasů. Zásadní poté byly krajské volby v roce 2013, ve kterých LSNS uspěla zvláště v Banskobystrickém kraji a její lídr Marian Kotleba byl ve druhém kole přímé volby zvolen županem. Na tento úspěch bylo navázáno v příštích parlamentních volbách v roce 2016, když LSNS dalo hlas více než 200 tisíc voličů, což znamenalo 8 % hlasů.¹¹⁶ To už strana kandidovala s pozměněným názvem. Ke stávajícímu názvu přibylo v roce jméno jejího předsedy Mariana Kotleby, strana se tedy oficiálně jmenuje Kotleba – Lidová strana naše

¹¹⁴KUPKA, Petr, Martin LARYŠ a Josef SMOLÍK. *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 49 - 55

¹¹⁵*Kotleba - Ludová strana Naše Slovensko. O nás*. [online]. [cit. 2017-3-17]. Dostupné z: <http://www.naseslovensko.net/o-nas/>

¹¹⁶*Parties and elections in Europe. Slovakia*. [online]. [cit. 2017-3-17]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/slovakia.html>

Slovensko.¹¹⁷ Její pozice v parlamentu je opoziční.

Bude velmi zajímavé sledovat, jestli se na Slovensku zastaví stoupající poptávka po radikálnější formě nacionalismu, tak jak ji hlásí LSNS, nebo Kotlebova strana ještě poroste. Velmi důležitým faktorem rovněž bude, zdali se v čele strany objeví nějaká jiná silná osobnost, která by mohla přilákat i více voličů, neboť postava Mariana Kotleby je pro jeho odpůrce stále symbolem klerofašistického staromilectví.

3.2.3 Svaz mladých demokratů - Maďarská občanská unie (Fiatal Demokraták Szövetsége - Magyar Polgári Szövetség, Fidesz - MPP)

Pozice národovectví v maďarském parlamentu se v některých aspektech lehce blíží situaci na Slovensku. Srovnáváme zde situaci, kdy v slovenském parlamentu zasedá jedna větší, silnější strana s delší tradicí (v případě Slovenska SNS), která je nacionálně umírněná a vedle ní se v parlamentu vyskytuje rovněž menší strana s krátkodobou tradicí, která je naopak nacionálně radikální a preferenčně roste (slovenská LSNS). V Maďarsku se o tuto podobnost starají strany Fidesz a Jobbik. Právě Fidesz je současnou nejsilnější a zároveň vládní stranou, která má ve svém čele premiéra Viktora Orbána.

Fidesz, neboli Svaz mladých demokratů, vznikl koncem 80. let 20. století jako protiváha vůči mládežnické organizaci komunistické strany. Původně se jednalo o liberální studentské hnutí, které se aktivně podílelo na svržení komunistického režimu.¹¹⁸ Po nastolení demokratického systému se svobodnou soutěží politických stran zůstal Fidesz i nadále u ideologie liberalismu. V průběhu 90. let 20. století se však orientace strany začala posouvat ke konzervativnímu směru křesťansko-národní politiky.¹¹⁹

Prvním projevem nacionalistické rétoriky strany byla kritika levicové vlády, která v polovině 90. let 20. století uzavírala mezinárodní smlouvy se sousedními státy. Fidesz vládu kritizoval, že smlouvy neobsahovaly garance o dodržování základních politických práv pro maďarské etnikum žijící v pohraničí těchto států. V obraně Maďarů žijících za současnými hranicemi států pokračovali představitelé Fidesz dodnes. I když byl Fidesz původně pravicovou stranou s důrazem na liberální pojetí ekonomiky volného trhu, po přechodu ke konzervatismu začal postupně obhajovat sociální politiku zvýhodňující rodiny s více dětmi a celkově se zaměřil na politiku vedoucí k národní pospolitosti a vybudování silné střední

¹¹⁷ *Kotleba pred voľbami mení stranické tričko. Sám sa stane ľudovcom aj "naším Slovenskom."* [online]. [cit. 2017-3-17]. Dostupné z: <https://aktualne.atlas.sk/kotleba-pred-voľbami-meni-stranicke-tricko-sam-sa-stane-ludovcom-aj-nasim-slovenskom/slovensko/politika/>

¹¹⁸ BENDA, Lukáš. *Maďarsko*. In: CABADA, Ladislav a kol. *Komparace politických systémů III.: nové demokracie střední a východní Evropy*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2004, s. 75

¹¹⁹ ČEJKA, Martin. Letmý pohled na Orbánovu domácí politiku. *Te Deum*, č. 1/2017, s. 11

vrstvy v Maďarsku.¹²⁰ Fidesz se staví za obranu křesťanských hodnot a maďarských kulturních tradic, naopak silně odmítá multikulturalismus. Obzvláště silně se za maďarské národní zájmy staví Fidesz a jeho politikové v rámci přetrvávající migrační krize v Evropě. Poslanec Evropského parlamentu za Fidesz György Schöpflin doslova poznamenal, že „*multikulturalismus selhal*.“¹²¹

Nejznámějším představitelem strany a současným předsedou je Viktor Orbán. Vystudovaný právník byl jedním ze zakládajících členů Svazu mladých demokratů. Už od jeho vzniku byl Viktor Orbán jedním z neaktivnějších členů. Proslavil se svým projevem na smutečním shromáždění v červnu roku 1989, které se uskutečnilo na počest Imre Nagye, předsedy maďarské vlády z období protikomunistického povstání. V projevu se mj. vyslovil pro odchod sovětských vojenských jednotek ze země. Jeho vzrůstající osobní popularita mu zajistila v roce 1993 funkci prvního předsedy Fidesz. V této pozici dovedl stranu v roce 1998 k prvnímu volebnímu vítězství a sám se stal předsedou maďarské vlády. V tomto vládním období mj. dovedl Maďarsko do organizace NATO a přiblížil zemi členství v EU. V dalších volbách však Fidesz neuspěl a čekalo jej 8 let v opozici. Viktor Orbán byl velmi aktivním zvláště v období socialistické vlády v letech 2006 – 2010. Nepopulární vládní kroky a politické a společenské přehmaty premiéra Ference Gyurcsányho přivedly jeho socialisty k extrémnímu propadu preferencí. Viktor Orbán využil společenské atmosféry a pořádal množství protivládních demonstrací s několikatisícovou účastí nespokojených maďarských občanů, kteří čím dál více důvěřovali charismatickému předsedovi Fidesz.¹²²

Stoupající sympatie veřejnosti potvrdily parlamentní volby v roce 2010, ve kterých strana získala 53 % hlasů.¹²³ Viktor Orbán se stal opět předsedou maďarské vlády. Další čtyřleté období jeho vlády se neslo v duchu radikálních ekonomických reforem, které měly vyvést zemi z těžké ekonomické krize. Orbán však neopomněl ani na otevírání křesťanských a morálních témat, které se mu podařilo zahrnout do nové ústavy, která mj. změnila oficiální název státu z Maďarské republiky na Maďarsko. Tato ústava byla terčem kritiky špiček

¹²⁰DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 112

¹²¹Česká televize. ČT24. *Europoslanec za Fidesz: Multikulturalismus selhal, migranty čeká leckdy zklamání*. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1633649-europoslanec-za-fidesz-multikulturalismus-selhal-migranty-ceka-leckdy-zklamani>

¹²²*Encyclopædia Britannica*. Viktor Orbán. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Viktor-Orban#ref1081314>

¹²³*Parties and elections in Europe. Hungary*. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/hungary.html>

Evropské unie.¹²⁴ V dalších parlamentních volbách Fidesz opět potvrdil pozici nejsilnější maďarské strany, když získal téměř 45 % hlasů a Viktor Orbán byl opět pověřen sestavením vlády. Toto současné vládní období se nese v duchu obrany maďarských národních zájmů, a to zvláště v otázce kvót, které mají zajistit přerozdělování migrantů přichozích do Evropy z Blízkého východu a Afriky. K návrhům kvót řekl, že „*Nikdy, nikdy nebudeme akceptovat mandatorní migrační kvóty.*“¹²⁵ Viktor Orbán také aktivně vystupuje proti nevládním organizacím podporujícím multikulturalismus a rovněž se snažil o omezení absolutní mediální svobody. Tyto kroky samozřejmě kritizovala nejen maďarská opozice a nevládní organizace, ale i téměř všichni liberální a levicoví politikové zemí EU. Ti rovněž vidí jako problém Orbánův kolegiální vztah k ruskému prezidentovi Vladimíru Putinovi.¹²⁶

Za zmínku u strany Fidesz také stojí její mládežnická organizace Fidelitas, která spolupracuje s českými Mladými konzervativci podporujícími českou ODS.¹²⁷

Maďarsko čekají další volby do Národního shromáždění v roce 2018. Průběžné volební průzkumy zatím spíše favorizují opět Fidesz. Mandát premiéra Viktora Orbána se rovněž těší příznivému hodnocení většiny společnosti. Příští volby budou tedy zajímavé i z pohledu, zda se podaří Fidesz zvítězit potřetí v řadě. To se totiž doposud žádné maďarské straně po svržení komunistického režimu nepodařilo. Stávající důvěra v maďarského premiéra a jeho charismatická povaha silného lídra napovídají, že i třetí vítězství pro Fidesz je vcelku pravděpodobné.

3.2.4 Hnutí za lepší Maďarsko (Jobbik Magyarorszáért Mozgalom, Jobbik)

Hnutí za lepší Maďarsko, známé pod zkratkou Jobbik, v současné době představuje nejsilnější nacionalistický subjekt na maďarské politické scéně. Oproti straně Fidesz je Jobbik jednoznačně nacionalistickým subjektem, který je v médiích často kritizován jako xenofobní, šovinistická, rasistická i antisemitská strana. Silnou pozici strany Jobbik potvrzují poslední volební výsledky.

Strana Jobbik v podstatě převzala pozice dříve existující Strany maďarské spravedlnosti a života (MIÉP).¹²⁸ Ta byla rovněž definována jako antisystémová opozice a

¹²⁴ *Encyclopædia Britannica. Viktor Orbán.* [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Viktor-Orban#ref1081314>

¹²⁵ Tamtéž

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ *Mladí konzervativci. MK a zahraničí.* [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <http://www.konzervativci.cz/co-delame/mk-a-zahranici/>

¹²⁸ DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 115

rovněž si vydobyla parlamentní zastoupení.¹²⁹ Historie Jobbik sahá do roku 1999, kdy bylo založeno studentské Hnutí pravicové mládeže. To se v roce 2003 přetvořilo v politickou stranu se současným názvem, ze kterého se nejčastěji používá pouze slovo Jobbik. K programovému zaměření strany patří maďarský nacionalismus, křesťanství, euroskepticismus a národní konzervatismus. Ekonomicky se považuje za středovou stranu. Maďarský nacionalismus však není směřován jen k Maďarům žijícím na současném státním území, nýbrž cílí na všechny etnické Maďary za hranicemi státu. Zejména pak na ty, kteří žijí v sousedních státech, jejichž pohraniční území dříve patřilo uherskému království.¹³⁰ V této otázce je strana velmi aktivní, vydává prohlášení o špatných podmínkách Maďarů v nástupnických státech a čas od času dokonce volá po revizi hranic.¹³¹ Po různých problematických vyjádřeních a činech členů dostala strana také nálepku partaje protiromské a antisemitské.¹³²

Do celoevropského povědomí se Jobbik dostalo založením uniformovaných Maďarských gard v roce 2007. Jednalo se o polovojskové dobrovolnické sbory, které se účastnily protisystémových demonstrací, a to zvláště v době posledního vládního období maďarských socialistů (2006 – 2010). Často však garda pořádala také pochody v romských osadách a problémových oblastech Maďarska. Za podobné provokace a fašistickou symboliku vynesl v roce 2009 maďarský Nejvyšší soud verdikt o rozpuštění Maďarských gard.¹³³

Předsedou strany Jobbik je Gábor Vona, který v čele strany v roce 2006 vystřídal Dávida Kovácse. Gábor Vona, bývalý učitel dějepisu pocházející z rolnické, antikomunistické rodiny, je mladým charismatickým vůdcem, který dovedl Jobbik k dosavadním volebním úspěchům. První volby do Národního shromáždění, kterých se strana zúčastnila v roce 2006, znamenaly neúspěch. Strana se jich účastnila v koalici se zmíněnou MIÉP, koalice však dosáhla na pouhé 2 % hlasů. Zvratem byl rok 2009 a volby do Evropského parlamentu, ve kterých strana získala téměř 15 % hlasů. Tento úspěch byl potvrzen v následujícím roce, když

¹²⁹ BENDA, Lukáš. *Maďarsko*. In: CABADA, L. a kol. *Komparace politických systémů III.: nové demokracie střední a východní Evropy*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2004, s. 75

¹³⁰ *Jobbik. Movement for a better Hungary. Manifesto*. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: http://jobbik.com/manifesto_0

¹³¹ *Jobbik. Movement for a better Hungary. Jobbik warns Hungarian government that Romania's borders by no means stretch to river Tisza*. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Hungary/History#ref1075824>
http://jobbik.com/on_5_december_jobbik_warns_hungarian_government_that_romaniias_borders_by_no_means_stretch_to_river

¹³² *Encyclopædia Britannica. Hungary*. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Hungary/History#ref1075824>

¹³³ *Česká televize. ČT24. Odvolací soud potvrdil rozpuštění Maďarské gardy*. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1398882-odvolaci-soud-potvrdil-rozpusteni-madarske-gardy>

v parlamentních volbách dosáhla na 16,7 % hlasů. V posledních volbách do národního shromáždění se straně Jobbik podařilo získat ještě více hlasů, což znamenalo 20 % a současné zastoupení 23 poslanců ve Shromáždění.¹³⁴

Jobbik je jednou z konstantně rostoucích evropských nacionalistických stran. Ve výčtu politických stran této práce se zároveň řadí k těm radikálnějším, u kterých je přítomnost nacionalismu v programu i reálné politice naprosto zřejmá. Je velmi pravděpodobné, že celá Evropská unie bude v příštím roce bedlivě sledovat výsledky nadcházejících maďarských parlamentních voleb, a to nejen kvůli premiéru Viktoru Orbánovi, ale i kvůli doposud rostoucím preferencím strany Jobbik.

3.2.5 Právo a spravedlnost (Prawo i sprawiedliwość, PiS)

Polská strana Právo a spravedlnost (PiS) vznikla v roce 2001, a to odštěpením od Volební akce Solidarita (AWS).¹³⁵ Ve specifickém a relativně nestálém polském stranickém systému si udržuje stabilní solidní volební zisky, které byly umocněny zvláště v posledních volbách.¹³⁶ Zakladateli PiS byli Lech Kaczyński a jeho bratr Jaroslav. Zvláště Lech Kaczyńskise těšil velmi dobré pověsti u polské veřejnosti, kterou si vysloužil coby dřívější ministr spravedlnosti polské vlády. Rovněž i image strany byla budována na zásadách protikorupční politiky, boji proti kriminalitě, zpřísnění trestů (s návrhem zavedení trestu smrti). Mezi programové zásady PiS patří hodnotový konzervatismus vyjádřený podporou (ekonomickou) polských rodin, silný katolický akcent, odmítavý přístup k pozitivním právům sexuálních menšin apod. Důležitou složkou programu strany je rovněž obrana národních zájmů. I když je PiS pro setrvání v EU, staví se k jejímu fungování skepticky a požaduje reformní kroky v jejím fungování.¹³⁷

Prvním větším volebním úspěchem PiS bylo zvolení Lecha Kaczyńského starostou Varšavy v roce 2003. Ten se stal v roce 2005 dokonce prezidentem Polské republiky, když ve druhém kole voleb porazil úhlavního soka Donalda Tuska zastupujícího Občanskou platformu.¹³⁸ Jeho prezidentské období však předčasně ukončila celonárodní tragédie, když

¹³⁴ *Parties and elections in Europe. Hungary.* [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/hungary.html>

¹³⁵ KOPEČEK, Lubomír. *Polsko*. In: STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 515

¹³⁶ KUBÁT, Martin. *Demokracie v Polsku: politický systém Polské republiky (1989 – 2005)*. 1.vyd. Praha: SLON, 2005, s. 93

¹³⁷ KOPEČEK, Lubomír. *Polsko*. In: STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 520 - 521

¹³⁸ KOPEČEK, Lubomír. *Polské parlamentní volby 2001 a proměny stranického systému*. In: *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, č. 4/2001, s. 417 – s. 418, s. 421

spolu se zbylou posádkou vládního letadla zahynul po nešťastném pádu poblíž Smolenska.¹³⁹

Pro PiS byly naprosto zásadní volby do dolní komory parlamentu (tzv. Sejm) v roce 2015. Strana zvítězila drtivým způsobem, když získala téměř 38 % hlasů polského elektorátu.¹⁴⁰ To ji přineslo ústavní většinu a možnost nekoaliční vlády. I když je předsedou strany stále Jaroslav Kaczyński, volebním lídrem byla Beata Szydło, která je tak současnou předsedkyní polské vlády. V témže roce se konaly rovněž prezidentské volby, v nichž se podařilo uspět kandidátovi PiS Andrzejovi Dudovi.¹⁴¹ PiS ovládá rovněž i horní komoru – Senát- tudíž má nejjednodušší možnou cestu k prosazování zákonů. Za některé postupy si však vyžádalo silnou kritiku některých evropských politiků a médií.

Po výčtu volebních výsledků strany je nutné uznat její úspěchy a relevantní sílu. V kontextu středoevropských národně-konzervativních stran se jedná jistě, společně s maďarským Fidesz, o nejúspěšnější politické subjekty.

V případě podrobnějšího analytického výzkumu nacionální sféry politiky zemí Visegrádské skupiny, by bylo vhodné věnovat prostor dalším stranickým subjektům jako je Sebeobrana Polské republiky, Liga polských rodin či uskupení Národní obrození Polska, které zažívá mírný nárůst zájemců o tuto stranu. Cílem zvoleného výběru však bylo analyzovat situaci především větších politických stran s relevantní politickou silou, byť by se nemuselo jednat o ryze nacionalistické subjekty.

3.3 Nacionalismus v českém prostředí

Pozice nacionalistických stran a hnutí je v České republice dlouhodobě velice slabá. Proto bude i náš výběr stran značně omezen. Český elektorát není tradičně nacionalistickým stranám příliš nakloněn. Důkazem je to, že v období samostatné České republiky neměla v Poslanecké sněmovně zastoupení žádná národní strana. V první polovině 90. let s národními tématy pracovalo např. Sdružení pro republiky – Republikánská strana Československa (SPR-RSČ). To byla strana jistou dobu populárního politika Miroslava Sládka, která však spíše než národní byla stranou populismu. Čistě nacionalistická a konzervativní strana byla Národní strana (NS) s předsedkyní Petrou Edelmannovou. Ta se dokonce pokusila o založení Národní gardy. Podpora strany však byla natolik marginální, že nedosáhla jak volebního úspěchu, tak ani většího mediálního ohlasu ohledně gardy. O nacionální témata se rovněž opírala Dělnická strana (DS), po jejím soudním zrušení přejmenovaná na Dělnickou stranu sociální

¹³⁹Tamtéž

¹⁴⁰ *Parties and elections in Europe. Poland.* [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/poland.html>

¹⁴¹ *Prawo i Sprawiedliwość. Partia/Wladze, Ludzie.* [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://pis.org.pl/partia/wladze-ludzie>

spravedlnosti (DSSS). Ta je však rovněž stranou bez větší podpory voličů. O své existenci dala znát pouze pořádáním demonstrací v problémových lokalitách. Navíc se jedná o stranu proti-systémovou a vyznávající nacionální socialismus, pro náš výběr tedy příliš vhodná.

Prostor je věnován menším subjektům, jejichž existence měla (má) alespoň malý ohlas u veřejnosti a jednomu už většímu subjektu, který začíná mít politický vliv v parlamentu i v krajských zastupitelstvích. Nejdříve však bude dán prostor tradici prvorepublikového nacionalismu, na kterou někteří čeští nacionalisté chtěli navázat.

3.3.1 Tradice českého nacionalismu v době první republiky

Československá národní demokracie (ČsND) byla největším zástupcem českého nacionalismu v politickém spektru první republiky. Navázala na tzv. mladočeskou tradici nacionalismu. Původně kombinovala ekonomický liberalismus s hodnotovým konzervatismem, antikomunismem a prosazováním privilegií pro český národ.¹⁴²

Z jejich politických zástupců je potřeba zmínit mnohaletého předsedu a předsedu první československé vlády Karla Kramáře a významné české ekonomy Karla Engliše a Aloise Rašína. Mnoho národních demokratů se během první světové války účastnilo protirakouského odboje.¹⁴³ K odkazu Karla Kramáře a ČsND se v současné době hlásí strana Adama Benjamina Bartoše s převzatým názvem Národní demokracie.

3.3.2 Právo a spravedlnost (PaS)

Právo a spravedlnost fungovalo v letech 2006 - 2014 a za vzor si vzalo úspěšné polské PiS, jejichž grafiku kopírovalo. Cílem byl vznik nacionálně-konzervativní alternativy na české politické scéně.¹⁴⁴

Jedním z motivů vzniku PaS byl nesouhlas jeho členů s připravovanou Lisabonskou smlouvou.¹⁴⁵ Strana se zaštiťovala odporem vůči multikulturalismu, genderové ideologii, humanrightismu, narůstající kriminalitě a korupci a celkově odsuzovali levicové společenské a ekonomické hodnoty. Rovněž byl u ní cítit katolický akcent. Nejznámějšími kandidáty strany byli národně-konzervativní aktivisté Michal Semín a Petr Bahník.¹⁴⁶

Volební zisky však byly vždy velmi nízké. Ve sněmovních volbách v roce 2006

¹⁴² BALÍK, Stanislav. *Prvorepubliková a současná praviceová politika*. In: LOUŽEK, Marek (ed.). *Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 25

¹⁴³ DEJMEK, Jindřich. *Kramářovy názory na zahraniční politiku*. In: LOUŽEK, Marek (ed.). *Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 56, s. 61 – s. 64

¹⁴⁴ BAHNÍK, Petr. Červenobílé volby a „modrý“ kongres. *Národní tisková agentura* [online]. [cit. 2017-3-27]. Dostupné z: http://www.natia.cz/layout2_cz.aspx?pageid=479

¹⁴⁵ BAHNÍK, Petr, ČERVENKA, František. PaS k verdiktu ústavního soudu ve věci tzv. Lisabonské smlouvy. *Svědomí / Conscience*. Toronto: Svědomí / Conscience č. 12/2008, s. 8

¹⁴⁶ BASTL, Martin, MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK, Josef, VEJVODOVÁ, Petra. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 159, s. 256

získalo PaS 0,23 % hlasů. Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 získala společná kandidátka PaS a Strany svobodných občanů 1,26 % hlasů. Ani účast některých členů PaS na kandidátních listinách svobodných ve sněmovních volbách v následujícím roce opět nebyla úspěšná.¹⁴⁷

V roce 2014 přestává PaS fungovat. Došlo k odchodu čelních představitelů a ke změně názvu na NE Bruselu – Národní demokracie a tomuto uskupení je věnován prostor níže. O PaS platí, že český elektorát stále nebyl připraven na podporu podobných subjektů (byť s několika charismatickými osobnostmi), které např. v sousedním Polsku získávaly vysoké volební zisky.

3.3.3 Národní demokracie

Národní demokracie je stranou, která vznikla transformací strany Právo a spravedlnost. Jak napovídá název, její zakladatelé se hlásí k tradici prvorepublikové Československé národní demokracie a odkazu Karla Kramáře. Deklaruje se jako konzervativní a národní strana s důrazem kladeným na křesťanské hodnoty. Je radikální v otázce vystoupení z Evropské unie a Severoatlantské aliance, rovněž chce co nejvíce omezit vliv a funkci mezinárodních nevládních organizací na území ČR. Odmítavě se také staví k jakémukoliv zvýhodňování etnických menšin a k přiznávání práv sexuálním menšinám.¹⁴⁸

Spíše než volebními výsledky zatím strana proslula svými veřejnými skandály. Její dosavadní předseda Adam Benjamin Bartoš byl několikrát zatčen za své antisemitské slovní výpady, blokování průvodu homosexuálu na pražském Prague pride, vydávání tiskovin, které byly na hranici zákona apod.¹⁴⁹

Národní demokraté se poprvé účastnili voleb v roce 2014, a to ve volbách do Evropského parlamentu. Získali však pouhých 0,46 % hlasů. V krajských volbách v roce 2016 byl jejich souhrnný výsledek za celou republiku pouze 0,14 % hlasů.¹⁵⁰ Jedná se tedy o zcela marginální politický subjekt, který se do podvědomí občanů dostává především skandálními kroky jeho předsedy. Z hlediska budoucího vývoje se nedá předpokládat nějaký větší růst popularity této strany u veřejnosti.

¹⁴⁷ Český statistický úřad. *Volby*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

¹⁴⁸ *Národní demokracie. O nás*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/extremistu-bartose-znovu-zadrzela-police-probehly-domovni-prohlidky-1n0-zpravy-domov.aspx?c=A160428_185211_ln_domov_ele

¹⁴⁹ *Lidové noviny. Lidovky.cz. Extremistu Bartoše zadržela policie. Proběhly domovní prohlídky*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/extremistu-bartose-znovu-zadrzela-police-probehly-domovni-prohlidky-1n0-zpravy-domov.aspx?c=A160428_185211_ln_domov_ele

¹⁵⁰ Český statistický úřad. *Volby* [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>

3.3.4 Svoboda a přímá demokracie (SPD)

Svoboda a přímá demokracie je politickým hnutím, které vzniklo rozdělením strany Úsvit přímé demokracie, která se po volbách v roce 2013 dostala do Poslanecké sněmovny ČR. Tato strana byla od svého počátku založena na popularitě a fenoménu známého podnikatele a úspěšného blogera Tomio Okamury. V roce 2015 se však většina zvolených poslanců za Úsvit vzbouřila a zapříčinila štěpení strany. Vznikla tak dvě nová uskupení, tedy Úsvit - národní koalice vedený předsedou Markem Černochem a hnutí Svoboda a přímá demokracie, což bylo opět projektem Okamury.¹⁵¹

Z objektivního hlediska je třeba uvést, že volební úspěch Úsvitu přímé demokracie byl opravdu založen na popularitě Tomio Okamury. Ten byl už v roce 2012 zvolen senátorem za volební obvod Zlín. V této volbě byl vítězem prvního kola a ve druhém kole se ziskem 66 % hlasů porazil kandidáta zavedené strany.¹⁵² O tom, že volební úspěch Úsvitu byl dán skutečně především fenoménem zvaným Okamura, dosvědčily krajské volby v roce 2016. V nich se v případě Svobody a přímé demokracie dá mluvit jako o nečekaném úspěchu. Naopak „vzbouřenecký“ Úsvit - národní koalice zcela propadl. Hnutí SPD v těchto volbách kandidovalo společně se Stranou práv občanů. Souhrnný výsledek za celou republiku čítal přes 5 % hlasů. V Moravskoslezském kraji to však bylo i 7 %, dohromady tento volební blok získal 32 krajských zastupitelů.¹⁵³

SPD se deklaruje jako vlastenecké hnutí s dvěma zásadními programovými body – obranou národních zájmů a přímou demokracií. Propaguje možnost odvolatelnosti politiků, přímou volbu starostů a hejtmanů a zavedení širokého občanského referenda a rovněž podporuje zavedení zákona o prokázání původu majetku. Hnutí se programově staví na stranu menších živnostníků a střední třídy, ale cílí i na penzisty a sociálně slabší vrstvy. Staví se proti zvyšování daní a zneužívání sociálních dávek. Rovněž je hnutí euroskeptici, požaduje vypsaní referenda o budoucnosti členství ČR v Evropské unii.¹⁵⁴

Svoboda a přímá demokracie je označována jako populistické hnutí jednoho muže. Její program je různorodý, tudíž je těžší zařadit ji na pravolevém politickém spektru. Nejvíce vykazuje znaky nevyhraněného centrismu s několika silnými tématy. Jednak přímou demokracií (a všemi jejími souvislostmi) a jednak obranou národních zájmů. Lpění na národní suverenitě a vyhraněný euroskepticismus je argumentem pro zařazení tohoto hnutí mezi

¹⁵¹ Česká televize. ČT24. *Poslanci Úsvitu založí novou stranu. Je to likvidace hnutí, tvrdí Okamura*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1501574-poslanci-usvitu-zalozi-novou-stranu-je-likvidace-hnuti-tvrdi-okamura>

¹⁵² Český statistický úřad. *Volby*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

¹⁵³ Český statistický úřad. *Volby*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

¹⁵⁴ *Svoboda a přímá demokracie. Program*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://spd.cz/program/>

národní subjekty.

Pro české prostředí doposud platí, že nacionalisté nezískávají podporu širší veřejnosti. Bude zajímavé sledovat, zda se bude dařit alespoň Tomio Okamurovi držet své preference. I když se v jeho případě nejedná o ryze nacionální subjekt. Že by se však na české politické scéně měl v brzké době objevit nový nacionalistický subjekt poptávaný značnou částí populace, to se opravdu nejeví jako reálné.

4 Současná situace nacionalismu a jeho perspektiva

V následující kapitole se budeme věnovat analýze aktuálního postavení nacionalistických subjektů na politické scéně vybraných zemí. Zhodnotíme také obecnější vliv nacionalistických tendencí u občanů. Rovněž se pokusíme o stručnou prognózu vývoje podpory nacionálních uskupení ve vybraných zemích a s tím související společenské kontexty. Pro tuto práci budeme nadále vycházet z jednoduchého rozdělení zemí na západní Evropu a země Visegrádské skupiny. Postup je zvolen z důvodu vzájemných odlišností ve vnímání nacionalismu obou regionů (jak bylo popsáno v kapitole č. 2) i jinou tradicí a praxí národních politických subjektů. Pro zmíněnou analýzu a prognózu budeme vycházet z již uvedených faktů předešlé kapitoly.

V této kapitole nebude chybět ani pokus o vzájemnou komparaci vybraných stran. Při srovnání budou diskutovány témata vztahu k Evropské unii, podílu na vládní politice a spolupráce s jinými stranami uvnitř systému, mediálního a společenského obrazu subjektů, pohledu na ekonomiku, zahraniční politiku a míru šovinismu apod. I v tomto případě budeme vycházet z již uvedených skutečností.

4.1 Analýza aktuální situace a prognóza vývoje nacionálních stran západní Evropy

Z naší charakteristiky můžeme bilancovat reálné výsledky jednotlivých nacionalistických stran za posledních několik let. Získané preference samozřejmě nemusí přesně vypovídat o všeobecné popularitě nacionalistických myšlenek ve vybraných zemích. Zvolený výběr jistě může rovněž vzbuzovat otázky o vhodnosti zařazení té či oné strany či hnutí, subjektivní důvody však byly uvedeny a dle posudků mnoha politologů, věnovaných těmto subjektům, výběr odpovídá užívaným teoriím.

První charakterizovanou stranou byla francouzská Národní fronta (FN). Jedná se o relativně silný subjekt na francouzské politické scéně. Z důvodu specifického volebního systému (ve Francii je většina voleb dvoukolová) nemá FN v zemi příliš silný politický vliv, a to i přesto, že má její působení silný společenský vliv. Z hlediska dopadů na budoucí fungování Evropské unie a uspořádání vztahů v Evropě bude patrně velmi důležitým faktorem to, jak dopadnou letošní prezidentské volby. FN staví jako svého kandidáta současnou předsedkyni strany Marine Le Penovou. Ta je známá svými kritickými postoji vůči institucím EU i celé současné koncepci Unie. Zároveň mluví velmi pragmaticky o spolupráci s Ruskou federací, proto se nabízí otázka, jak by fungovala Unie v případě, kdy by hlavou její druhé největší (a druhé nejvlivnější) země byla právě Le Penová. V případě, že by tedy Francie nadále byla členskou zemí EU, neboť Marine Le Penová má jako jedno z volebních témat slib

o uspořádání referenda ohledně budoucího členství Francie v EU.¹⁵⁵ Současné volební průzkumy ji uvádějí jako favorita prvního kola. Ve druhém kole by už favoritem zřejmě nebyla. Zde se nabízí paralela s kandidaturou jejího otce Jean-Marie Le Pena v roce 2002, kdy překvapivě postoupil do druhého kola, ve kterém se však proti němu spojila většina voličů zbylých neúspěšných kandidátů.¹⁵⁶ Na oficiální výsledky je však potřeba počkat do květnových voleb. Ty zřejmě zodpoví otázku, jestli Národní fronta může ještě růst, nebo už svého vrcholu dosáhla.

Dalším popisovaným subjektem byla Svobodná strana Rakouska. I ona zaznamenává v posledních letech růst popularity, která se odrážela i ve volebních preferencích. Zcela zásadní byly pro svobodné volby rakouského prezidenta v roce 2016. Norbert Hofer se stal vítězem prvního kola a druhé prohrál velmi těsně. Tyto volby však dokázaly upadající popularitu největší rakouských stran, lidovců a socialistů. Parlamentní volby čekají Rakousko v roce 2018. V těch posledních získali svobodní více než 21 %, což znamenalo velký úspěch a návrat na bývalé pozice třetí síly, která tzv. dýchá na záda zavedeným stranám. Aktuální volební průzkumy pro nadcházející volby zatím pro svobodné vypadají optimisticky, neboť straně vedené charismatickým vůdcem Strachem přisuzují průběžné první místo.¹⁵⁷ O tom, že koaliční potenciál svobodných není příliš silný, už jsme se zmiňovali. Je však jasné, že vliv svobodných v zemích zřejmě poroste.

Nizozemský politik Geert Wilders a jeho Strana pro svobodu (PVV) už svou aktuální sílu dokázala v letošních volbách. Byla stranou, která oproti ostatním zavedeným stranám posílila. Hlavní evropská media však tento výsledek hodnotila jako neúspěch, neboť dřívější průzkumy přisuzovaly Wildersovi silnější pozici a navíc, tento výsledek znemožnil PVV jakékoliv úvahy o koaličním zastoupení ve vládě.¹⁵⁸ Geert Wilders však již ukázal, že je velmi ambiciózním a houževnatým politikem, který se svou stranou u nizozemské veřejnosti postupně boduje.

Skotská národní strana prožila velký volební úspěch v posledních volbách do britské Dolní sněmovny v roce 2015. Získala na svou stranu polovinu všech skotských voličů. Při

¹⁵⁵ *The Guardian*. *Marine Le Pen promises liberation from the EU with France-first policies*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/05/marine-le-pen-promises-liberation-from-the-eu-with-france-first-policies>

¹⁵⁶ *Encyclopædia Britannica*. *Jean-Marie Le Pen*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jean-Marie-Le-Pen>

¹⁵⁷ *Eurozprávy*. *FPÖ se vrací: Rakouští svobodní mají formu jako za Haidera, ostře proti uprchlíkům*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/152905-fpo-se-vraci-rakousti-svobodni-maji-formu-jako-za-haidera-ostre-proti-uprchlikum/>

¹⁵⁸ *Echo24*. *EU po holandských volbách jásá. Antiislamista Wilders neuspěl*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://echo24.cz/a/iEsii/eu-po-holandskych-volbach-jasa-antiislamista-wilders-neuspel>

funkci britského většinového volebního systému to znamenalo, že SNP získala 56 mandátů v Dolní sněmovně. Nejdůležitějším tématem je pro stranu samozřejmě míra nezávislosti na Spojeném království. V ideálním případě SNP usiluje o naprostou nezávislost, tedy o odtržení a založení suverénního skotského státu. Toho se SNP začala o to více opětovně dožadovat po odhlasovaném vystoupení Spojeného království z EU. V této souvislosti se dá předpokládat, že SNP bude zastupovat hlas skotského separatismu ještě silněji než doposud.

Tabulka 1: Aktuální volební výsledky vybraných politických stran

Volby - dolní komora parlamentu				
Strana	Země	Rok	Hlasy (%)	Mandáty
FN	Francie	2012	13,6	2/577
ÖVP	Rakousko	2013	20,5	40/183
SVP	Švýcarsko	2015	29,4	65/200
SNP	Skotsko	2015	4,7	56/650
PVV	Nizozemsko	2017	13,0	20/150

Zdroj: Parties and elections in Europe, 2012, 2013, 2015, 2017

Na předložené tabulce můžeme porovnat výsledky vybraných stran z posledních volebních klání. Pro jednotné srovnání jsou použity výsledky voleb do dolních komor jednotlivých parlamentů, a to z důvodu větší důležitosti této komory. Absolutní hodnotu tohoto tvrzení však narušuje případ Francouzské republiky, neboť se jedná o příklad polo-prezidentského systému. Větší důležitost se zde tedy klade na volby prezidentské. Z této skromné komparace lze velmi dobře vyčíst specifika jednotlivých volebních systémů. Přesněji se jedná o rozdíl v užití většinového a poměrného volebního systému.

Největší rozdíly můžeme zaznamenat v případě Francie a Skotska. Národní fronta (FN) Marine Le Penové získala v posledních volbách 13 % hlasů, většinový systém jí však byl velkou nevýhodou, neboť tento výsledek stačil na pouhé dva mandáty v Národním shromáždění, který tvoří 577 poslanců. Oproti tomu zisk necelých 5 % skotských nacionalistů (SNP), které obdržely v podstatě jen na území Skotska, přivedl do Dolní sněmovny Spojeného království 56 poslanců vzývajících skotské národně-separatistické názory.

Dále lze zhodnotit, že nejsilnější pozici ze srovnávaných stran v národních parlamentech mají švýcarští lidovci (SVP), kteří nejenže pravidelně tvoří součást švýcarské vlády (zajištěnou přítomnost jiných stran ve vládě zajišťuje specifikum tzv. konkordační

formy demokracie¹⁵⁹), ale zároveň se jedná o nejsilnější stranu, co se týče procentuálního zisku i co do počtu poslanců. Těch aktuálně zasedá 65 v Národní radě, již tvoří dohromady 200 poslanců volených poměrných systémem na úrovni federace. Lidovcům tak mají relevantní sílu pro prosazování ekonomicky liberální politiky, odmítání myšlenek na přístupové hovory ohledně případného vstupu do EU a především politiky hájení národních zájmů se snahou o zásadní omezení imigrace. Hodnotově podobná Svobodná strana Rakouska má po posledních volbách pozici třetí nejsilnější strany v zemi, což ji přisoudilo 43 ze 183 poslanců Národní rady. Její pozice v parlamentu je však značně oslabena tradiční spoluprací dvou největších stran - lidovců a socialistů - v rámci velké koalice. V podobné pozici se zřejmě ocitne Geert Wilders a jeho Strana pro svobodu (PVV) v Nizozemsku. Volby v roce 2017 pro něj sice skončily relativním úspěchem, neboť oproti zavedeným stranám posílil. PVV skončila na druhém místě, ale pravděpodobně skončí v opozici a vládní koalici bude vytvořena proevropskými liberály.¹⁶⁰

Zhodnotili jsme tedy reálnou politickou sílu vybraných národních stran. Programové a hodnotové srovnání stran následuje v příští podkapitole.

4.1.1 Vzájemná komparace vybraných stran

U většiny zmíněných stran platí, že se ocitají mimo vládní pozice a zavedené tradiční strany s těmito subjekty odmítají spolupracovat. Jedinou, zato však silnou výjimku sehrává Švýcarská lidová strana, která má pravidelně zastoupení ve švýcarské vládě a podle posledních švýcarských voleb je nejsilnější švýcarskou stranou. Je to však případ podobně specifický, jako je specifická celá tradice švýcarské demokracie. Pro všechny zbylé strany platí, že spolupráce na vládní úrovni nepřipadá pro ostatní strany příliš v úvahu. Jak jsme však zjistili, obliba nacionalistických stran v Evropě roste. Dokazují to stoupající preference jednotlivých stran získané v posledních volbách, ale i mnohé předvolební průzkumy a organizované demonstrace v ulicích. Jedním z největších úspěchů nacionálních subjektů bylo vítězství rakouského svobodného Norberta Hofera v prvním kole prezidentských voleb. Na tento jeho úspěch by mohla navázat i Marine Le Penová v letošních květnových prezidentských volbách ve Francii. Zatím se však předpokládá podobný průběh i ve druhém kole. Své pevné postavení na nizozemské politické scéně potvrdil v letošních březnových volbách do dolní komory i Geert Wilders a jeho Strana pro svobodu, když potvrdila doposud

¹⁵⁹ RESCHOVÁ, Jana. *Švýcarsko*. In: ŘÍCHOVÁ, B. A kol. *Komparace politických systémů II.: západoevropské politické systémy*, Praha: Oeconomica, 2004, s. 254

¹⁶⁰ *Expert: Nová nizozemská vláda bude silně proevropská*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: [Expert: Nová nizozemská vláda bude silně proevropská](http://forum24.cz/udalosti/expert-nova-nizozemska-vlada-bude-silne-proevropska/)<http://forum24.cz/udalosti/expert-nova-nizozemska-vlada-bude-silne-proevropska/>

platící trend růstu počtu hlasů. Specificky v tomto směru opět vyznívá situace Skotské národní strany, která má dominantní postavení ve Skotsku, což ji však přisuzuje nižší zisk procent na celobritské úrovni. Díky většinovému volebnímu systému (na území Skotská navíc kombinovanému) jí to však zajišťuje solidní počty zastupitelů v Dolní sněmovně. Shrňme-li známá fakta, lze závěrem posoudit, že popularita národních stran u veřejnosti roste, čemuž odpovídají i stoupající volební preference a rovněž větší (velmi negativní) zájem větších medií.

Společným faktorem, který posiluje většinu evropských nacionálních stran, je negativní stanovisko vůči zamýšleným plánům evropské komise na řešení migrační krize. Poté, co Evropská komise vznesla první návrhy na její řešení prostřednictvím přerozdělovacích kvót, vznesl se z řad nacionalistů silný odpor vůči těmto návrhům.¹⁶¹ Až na výjimku Skotské národní strany jsou všechny strany proti navrhovaným kvótám na přerozdělování migrantů. Skotská národní strana tomuto tématu stojí spíše stranou, neboť se jí primárně netýká a především je také obecně velmi proevropská. Ostatně, euroskepticismus je dalším společným jmenovatelem vybraných subjektů. Nejradiálněji se v tomto ohledu projevuje Marine Le Penová a její Národní fronta, se kterou chtějí prosadit referendum o vystoupení Francie z Evropské unie s tím, že by vedli kampaň pro podporu vystoupení. Podobné referendum sliboval ve své volební kampani i Norbert Hofer. On i celá Svobodná strana Rakouska jsou velmi euroskeptičtí a usilují o radikální reformu Evropské unie, která by se měla vrátit k původní myšlence volného obchodu a oprostít se od nánosů byrokracie. Švýcarští lidovci jasně odmítají jakékoliv úvahy o případném zahájení přístupových hovorů se zástupci EU. V této věci skotští nacionalisté naprosto vybočují, neboť se drží myšlenky tzv. Evropy regionů, ve které by Skotsko bylo rovnocenným partnerem ostatních národů. To je pro ostatní popisované strany zcela nepřijatelnou politikou.

Běžným rozdělovacím programovým bodem je hodnotová a ekonomická sféra. U všech vybraných stran pozorujeme obranu tradičních hodnot, všechny se dají klasifikovat jako strany konzervativní. Staví se na stranu křesťanství a s ním spojených hodnot, jako je jedinečnost tradiční rodiny a její podpora, odpor vůči prosazování pozitivních práv sexuálním menšinám, stírání kulturních odlišností a propagace multikulturalismu apod. Nejméně konzervativní stranou se jeví nizozemská PVV, která je spíše liberální. Obranou křesťanství a tradičních hodnot zaštitují spíše odpor k islamizaci, islámu jako takovému a masivní imigraci

¹⁶¹ E15. Zaorálek: Brusel svým návrhem řešení migrační krize rozděluje Evropu. [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/zaoralek-brusel-svym-navrhem-reseni-migracni-krize-rozdeluje-evropu-1292927>

do země.

Ekonomika už je více odlišujícím prvkem. Na jedné straně máme skupinu ekonomicky liberálních stran prosazujících rovné a nízké zdanění občanů, minimální zásahy státu do hospodaření, odmítající státní regulace, dotace a jiná zvýhodnění. Do této skupiny patří především rakouští svobodní, švýcarští lidovci a nizozemská Strana pro svobodu. Druhým příkladem jsou strany se silným sociálním akcentem, kterým opodstatňují solidaritu se sociálně potřebnými v rámci národní pospolitosti. Taková je současná Národní fronta po odchodu Jean-Marie Le Pena z pozice předsedy. Vstřícná a nevyhraněná ekonomická politika jeho dcery Marine však přivedla značnou část sociálně citlivého voličského zastoupení. Stále se však dá spíše hovořit o ekonomickém centrismu. V případě skotských národovců už můžeme i bez nadsázky hovořit o fenoménu národní sociální demokracie. V případě kontinentální západní Evropy se jedná o de facto nevyskytující se jev, neboť strany sociální a levicové jsou zpravidla liberální a internacionalistické. Případ SNP však podtrhují i další ostrovní zástupci národní a separatistické levice, tedy irská strana Sinn Féin (měla dokonce tradiční radikální marxistické křídlo¹⁶²) s ještě více sociálním programem.¹⁶³ Podobně tomu je i velšské strany Plaid Cymru (Strana Walesu). Ta je stranou spíše centristickou, podobně rezervovaně se však staví k odhlasovanému odchodu Spojeného království z EU.¹⁶⁴ Její zástupci mluví o nutnosti vyjednání vhodných obchodních podmínek s členskými zeměmi, o kterých by však neměla samostatně vyjednávat centrální londýnská vláda.¹⁶⁵ V celkovém součtu je pro kontinentální nacionalistické strany Evropy typičtější obhajoba pravicové liberální ekonomické politiky, Národní fronta pod vedením Marine Le Pen a skotští národovci jsou spíše zajímavou výjimkou.

V současné době narůstá intenzita obviňování nacionálních stran ze spolupráce a obdivu k ruskému režimu prezidenta Vladimira Putina. Vůdcové národních stran však hovoří o pouhé toleranci, dobrých vztazích a hospodářské spolupráci s Ruskou federací. Tato kritika směřuje především k Marine Le Pen, ta však hovoří o spolupráci bez jakékoliv snahy o vzájemné vměšování se do státních záležitostí. Podobným způsobem se vyjadřuje i Vladimír

¹⁶² STRMISKA, Maxmilián. *Regionální strany a stranické systémy*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1998, s. 127

¹⁶³ *Sinn Féin. Sinn Fein Manifesto: Building an Ireland of Equals*. [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: <http://www.sinnfein.org/releases/02/manifesto.html>

¹⁶⁴ *Plaid cymru. Programme for Opposition*. [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: http://www2.partyof.wales/rhaglen_yr_wrthblaid_programme_for_opposition

¹⁶⁵ *Plaid cymru. Brexit*. [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: <http://www2.partyof.wales/brexit>

Putin.¹⁶⁶

Nacionalismus západních států je na rozdíl od nacionalismu střední a východní Evropy méně etnický zaměřen. U všech popsaných stran jsme uvedli, že jsou, ať už větší či menší měrou, proti masové imigraci cizinců. Je to však podmíněno spíše ekonomickými a sociálními důvody. Rovněž jde nacionalistům o to, aby nebyl prosazováním multikulturalismu narušen anticko-křesťanský étos Evropy. Kladným prvkem je však to, že se u vybraných stran neseťkáme s vyhraněným šovinismem vůči jinému evropskému národu. Jak již bylo popsáno v kapitolách o nacionální teorii, tento anglosaský a západoevropský nacionalismus stojí především na bázi občanské a kulturní příslušnosti k národnímu státu, není zde natolik silný etnický (či jako v případě Balkánu náboženský) prvek.

4.2 Analýza aktuální situace a prognóza vývoje nacionálních stran zemí Visegrádské skupiny

Poté, co byly charakterizovány jednotlivé národní či pronárodní politické subjekty v zemích Visegrádské skupiny, můžeme zhodnotit jejich reálný vliv na politické procesy v daných zemích a nastínit možný vývoj.

Tabulka 2: Aktuální volební výsledky vybraných politických stran

Volby – dolní komora parlamentu				
Strana	Země	Rok	Hlasy (%)	Mandáty
Fidesz	Maďarsko	2014	44,9	117/199
Jobbik	Maďarsko	2014	20,2	23/199
PiS	Polsko	2015	37,6	235/460
SNS	Slovensko	2016	8,6	15/150
Kotleba-LSNS	Slovensko	2016	8	14/150

Zdroj: Parties and elections in Europe 2014, 2015, 2016

Výše přiložená tabulka odkazuje na zjištěné volební výsledky a zastoupení vybraných stran v národních parlamentech. Slovenská národní strana (SNS) je vcelku zavedenou stranou v rámci slovenského politického systému. Vývoj popularity strany v posledních letech příznivě ovlivnil zejména odchod Jána Sloty z vrchních pozic strany. Politik, který byl relativně populární v období 90. let 20. století, si v důsledku svých kontroverzních afér proti sobě postavil nespokojenou veřejnost a především se vytvořila značná skupina nesouhlasících členů uvnitř strany. S předsedou Andrejem Dankem strana slavila návrat nejen na parlamentní pozice, ale opět také získala vládní křesla v koalici se sociálními demokraty a stranou

¹⁶⁶The Guardian. Putin tells Le Pen Russia has no plans to meddle in French election. [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/24/vladimir-putin-hosts-marine-le-pen-in-moscow>

zastupující maďarskou menšinu. SNS zastupuje umírněnou verzi slovenského nacionalismu, avšak lepším termínem by mohlo být slovenské vlastenectví. Nehlásí se totiž ideově ke Slovenskému štátu a její členové nejsou příliš spojováni s rasistickými či šovinistickými aférami, což potvrzuje fakt, že SNS tvoří vládu právě se stranou spjatou s maďarským etnikem. SNS tak příliš nestojí v centru mediální antikampaně. Existuje tedy předpoklad, že spíše než projevy nacionalismu budou o vývoji preferencí SNS rozhodovat nálady slovenské veřejnosti spojené s hodnocením celkového počínání tamější vlády.

Jiným tématem je Kotleba - Ludová strana Naše Slovensko (ĽSNS), která zastupuje radikální formu slovenského nacionalismu. Značným úspěchem bylo zvolení jejího předsedy Mariana Kotleby Banskobystrickým županem. Tento úspěch ĽSNS potvrdila ve sněmovních volbách roku 2016, když se poprvé ve své historii dostala jejich 8 zástupců do parlamentu. Zisk 200 tisíc hlasů byl skutečným překvapením, zvláště když ještě ve stejných volbách v roce 2012 strana získala 1,6 % hlasů. V druhé polovině se jednalo o de facto okrajovou nacionálně-autoritativní organizaci (Slovenská pospolitost), dnes o parlamentní stranu spravující jeden ze slovenských krajů. Jedná se o důkaz, že i z politického outsidera se může stát černý kůň voleb. Marian Kotleba dokázal využít svých vůdčích schopností, programem přizpůsobeným aktuálním společenským problémům a negativním náladám slovenské veřejnosti vůči probíhající migrační krizi, politice EU a celkově vůči zavedeným politickým stranám slovenského systému. Bude otázkou, jestli se slovenská veřejnost bude natolik radikalizovat, že by preference ĽSNS ještě rostly. Ta už teď však ukázala jiným menším, doposud nezavedeným, nacionalistickým stranám, že v případě kombinace rétoricky vybaveného předsedy, líbivého programu a nespokojenosti veřejnosti se dá na politické scéně prorazit. A to i v případě, že už jedna národní strana na politickém spektru delší dobu funguje.

Případ Svazu mladých demokratů (Fidesz) je zcela ojedinělou záležitostí. Někteří politologové stranu nepovažují za autenticky nacionalistickou, po její stručné charakteristice však platí, že její programová východiska obsahují zásadní body pronárodního zaměření. V současné době se jedná o nejsilnější pronárodní subjekt ve střední Evropě, ne-li celé Evropě. Volební úspěch z roku 2010 Fidesz zopakoval i v roce 2014, když mu bylo umožněno sestavit většinovou vládu. Dle průběžných průzkumů veřejného mínění to prozatím vypadá, že křesťansky národně-konzervativní Fidesz nebude ze svých pozic ustupovat lehce.

Národní témata jsou u politických stran v Maďarsku vcelku vyhledávaným artiklem. Famózní výsledky Fidesz doplňuje stabilní podpora radikálnějšího Hnutí za lepší Maďarsko (Jobbik). I bez zakázané uniformované gardy si Jobbik drží přízeň voličů a v roce 2014 si v parlamentních volbách dokonce polepšilo a stalo se třetí nejsilnější stranou Maďarského

politického systému. Jobbik zaznamenalo podobný strmý nárůst preferencí jako slovenská LSNS, kdy se podobně jako v jejím případě ještě na přelomu milénia jednalo o organizaci mladších radikálních nacionalistů stojících spíše na okraji společnosti bez většího zájmu médií i veřejného mínění. I v tomto nárůstu popularity sehrála roli osobnost silného vůdce v čele strany a atmosféra ve společnosti (vzpomeňme extrémně nepopulární vládu socialisty Ferenc Gyurcsány v letech 2006 - 2009) a s tím související poptávka po radikálních řešeních. V případě Maďarska se však jedná rovněž o fakt, že maďarští voliči jsou k národovcům tradičně nakloněni, proto se dá očekávat, že nepoleví-li Jobbik od radikálního hájení národních zájmů a jeho členové se nebudou dopouštět negativních afér, může si své pozice udržet či dokonce ještě posílit.

Poslední stranou výběru je polské Právo a spravedlnost (PiS). I u něj se jedná o podobný fenomén, jako je tomu u Fidesz. PiS si výsledky v posledních volbách vydobyl pozici nejsilnějšího politického hráče v zemi. V současnosti PiS ovládá většinovým poměrem jak dolní komoru parlamentu (Sejm), tak i horní komoru (Senát) a rovněž prezident země byl zvolen jako jeho člen. Podobné dominantní postavení nemá žádná jiná pronárodní strana v západní Evropě. Pro PiS to znamená jedno – má možnost prosadit ze svého programu téměř vše, co budou jeho zákonodárci chtít. Bude tedy rozhodující, jak PiS ve zbylém období mezivolebním období s touto ústavní převahou naloží, neboť za politiku země budou odpovědni především jeho zástupci, kteří se před voliči nebudou moci za nic tzv. schovat.

4.2.1 Vzájemná komparace vybraných stran zemí Visegrádské skupiny

Postavení nacionalismu je v zemích střední a východní Evropy specifitějšího rázu než je tomu v západní Evropě. Jak již bylo zmíněno, odráží se to zejména v jiném pojetí nacionalismu jako takového (jak je popsáno v kapitole č. 2). Zdejší nacionalismus je více etnický, náboženský a antiliberalní. Rozdílná je také jeho pozice, neboť vybrané státy jsou národního charakteru s nižší měrou imigrace. Rovněž je zde patrná absence separatistických stran.

Zásadním rozdílem mezi vybranými stranami západní Evropy a Visegrádské skupiny je v postavení nacionalismu. Dvě strany našeho výběru – PiS a Fidesz - mají dominantní postavení na politické scéně, SNS tvoří koaliční vládu Slovenské republiky, Kotlebova LSNS kromě zastoupení v parlamentu vládne v jednom kraji. Tyto strany mají tedy větší vliv na domácí politiku. Rovněž pro tuto geografickou oblast platí, že mediální tlak vůči pronárodním objektům není až tak silný, jako je tomu na západě.

Porovnávané strany jsou opět euroskepticky naladěné. Je však pravdou, že

euroskepticismus je nejsilnějším možným vyjádřením jejich vztahu k EU. Až na maďarský Jobbik a slovenskou LSNS, které doposud nemají majoritní zastoupení v parlamentu, ani ve vládě, nikdo nenavrhuje vystoupení z Unie. Přes veškerou kritiku politiky EU je PiS i Fidesz pro setrvání, avšak za předpokladu vykonání nezbytných funkčních změn. Všechny strany ovšem odsuzují a nesouhlasí s politikou Evropské komise v souvislosti s migrační krizí. Polsko, Maďarsko i Slovensko (jehož vládu tvoří i SNS) vedené pronárodními jsou považováni za nejtvrďší oponenty návrhů na přerozdělovací migrační kvóty, za což si u některých západních politiků a médií vysloužili pověst nekonstruktivních problémových rebelů.

Z ekonomického hlediska jsou vybrané strany středo-pravicové. Nenajdeme zde příklad ryzí levicové sociální politiky (jakou je například Skotská národní strana), ale ani zástupce klasické liberální volno-tržní politiky. Všechny strany jsou pro politiku nízkých daní a podporu středních firem a menších podnikatelů, zároveň však neodmítají státní přerozdělování a zajištění základních sociálních výtěžků pro občany. Jako nejliberálnější se v tomto ohledu profiluje maďarský Fidesz, Jobbik se vymezuje jako středové hnutí a PiS společně s SNS prosazuje národní konzervativně-sociální ekonomickou doktrínu. V tomto směru nejvíce vlevo Kotlebova LSNS, která je pro státní regulace a omezení mezinárodní obchodní politiky Slovenska a prosazuje maximální hospodářskou soběstačnost.

Hodnotově jsou strany konzervativní. U všech platí, že jsou ještě více konzervativní než nacionalisté v západní Evropě. Důležitým faktorem společným pro porovnávané subjekty je vnímání křesťanství jako státotvorného náboženství, které má tradičně silný vliv na společnost. Součástí programů je tedy podpora tradiční rodiny, nepodporování pozitivních práv etnickým a sexuálním menšinám, odpor vůči multikulturalismu, genderové ideologii a nedůvěra vůči jiným náboženstvím.

Spojovacím bodem pro strany Fidesz a PiS je to, že jsou terčem mezinárodní (západní) kritiky za některé suverénní vládní zásahy, ať už to bylo navrhování členů ústavního soudu (Polsko), reorganizace veřejnoprávních sdělovacích prostředků (Polsko) či prosazení nové ústavy v Maďarsku a jiné kroky premiéra Orbána a jeho vlády.

Nacionalismus a strany, které jej prosazují/kombinují ve svých programech, jsou v zemích Visegrádské skupiny z objektivního pohledu skutečně populárnější, než je tomu v zemích západní Evropy. Vyjma příkladu Švýcarska a tamějších lidovců se na západě nenachází podobně silný subjekt jako např. Fidesz či PiS. Fenomén oblíbenosti národoveckých stran a hnutí v zemích střední Evropy narušuje příklad České republiky. Zdejší elektorát je

vůči nacionalistickým tendencím skeptický a v tradici samostatné České republiky žádná majoritně nacionální strana nedosáhla větších volebních úspěchů.

5 Pedagogická aplikace

V poslední kapitole se budeme věnovat zasazení problematiky nacionalismu do pedagogické praxe učitele na základních a středních školách. Součástí kapitoly je návrh aplikace tématu do konkrétní výuky, doplněná o přípravu vyučovací hodiny s ukázkou pracovního listu. Ten slouží nejen jako zpětná vazba pro učitele, ale i předmět samostatné práce žáka.

Edukační proces na českých školách je korigován platnými normami Rámcového vzdělávacího programu (RVP), mezi jehož složky patří RVP pro základní vzdělávání (RVP ZV)¹⁶⁷ a RVP pro gymnaziální vzdělávání (RVP GV).¹⁶⁸ Dalším hlavním cílem práce je právě zasazení problematiky politické ideologie nacionalismu do výuky v souladu s RVP GV, přesněji se vzdělávacím oborem Občanský a společenskovední základ na gymnáziích.

5.1 RVP GV

Tématika nacionalismu je obsažena ve vzdělávacím oboru Občanský a společenskovední základ (OSZ), který je povinnou součástí gymnaziálního vzdělávání obsaženého v RVP GV. Tento obor je začleněn do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Mezi hlavní cíle OSZ patří předání poznatků o veřejném životě a společnosti v co největší šíři.

Důraz je kladen na osvětlení rozmanitosti procesů a sociálních fenoménů, které vstupují do našeho každodenního života a ovlivňují jeho průběh. Tento předmět obsahuje mimo jiné okruhy Člověk jako jedinec, Občan ve státě, Mezinárodní vztahy aj.¹⁶⁹

Problematika ideologie nacionalismu a obecně charakteristika politických ideologií, politického spektra či politického pluralismu je v RVP GV probírána především v oblastech Člověk ve společnosti a občan ve státě s částečným přesahem i do ostatních oblastí.

5.1.1 Člověk a společnosti, občan ve státě

Člověk a společnost je vzdělávací oblastí, v níž je důraz kladen na kognitivní a afektivní cíle vyučování pro budoucí zapojení a participaci žáků do vztahů a principů funkční demokracie. V této sféře se rovněž žáci seznamují s modely politických systémů, státních

¹⁶⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Praha: VÚP, 2007. 124 s. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

¹⁶⁸ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Praha: VÚP, 2007. 104 s. Dostupné z: [file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/RVP_gymnazia%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/RVP_gymnazia%20(3).pdf)

¹⁶⁹ Pojetí vzdělávacího oboru občanský a společenskovední základ v RVP. [online]. 2016-10-19 [cit. 2016-4-6]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/596/POJETI-VZDELAVACIHO-OBORU-OBCANSKY-A-SPOLECENSKOVEDNI-ZAKLAD-V-RVP-GV.html/>

zřízení, ideologiemi, volebními systémy apod. V případě tématu této práce se žák seznámí rovněž s nebezpečím, které může spočívat ve zneužití ideologie nacionalismu, který by měl negativní přesah do šovinismus, rasismu, antisemitismu apod.

Konkrétní téma této práce, tedy ideologie nacionalismu a nacionalistické strany v Evropě, při aplikaci v pedagogickém prostředí nabízí možnosti pro rozvíjení řady klíčových kompetencí. Mj. kompetenci oborově předmětovou, která zahrnuje pedagogovi schopnosti přenášet znalosti jednotlivých vzdělávacích oborů do konkrétních vyučovacích hodin. Důležitou funkci má rovněž mezipředmětový přesah výuky a z toho vyplývající vzájemné vztahy. V problematice politologických témat během výuky budeme nejčastěji pracovat s přesahem do předmětu dějepis, případně i zeměpisu.

- Učivo – pojem politická ideologie, význam politiky, politické strany a jejich programy
- Počet hodin věnovaný tematickému celku: 4-5 hodin
- Výstupy

Cíle hodin – kognitivní, afektové

- Kognitivní: žák analyzuje pojem politická ideologie a uvede stručnou charakteristiku základních ideologií. Žák vysvětlí důvody, proč je důležité využívat aktivního a pasivního volebního práva. Žák popíše pojmy jako nacionalismus, socialismus, liberalismus, komunismus a fašismus a zná základní principy demokratického zřízení.
 - Afektové: Žák je motivován diskutovat nad problematikou nacionalismu. Žák je schopen uvést příklady nejznámějších politických zástupců země. Žák diskutuje nad přesahem politiky v běžném životě občana. Žák je ochoten říci svůj názor na politiku v České republice nebo ve světě.
- Výstup v hodině
- Forma výuky – hromadná (frontální výuka)
- Metody výuky – metoda slovní a) monologická b) dialogická c) metoda práce s pracovním listem, metoda praktická – samostatná práce žáků
- Typ výuky – kombinovaná: ověřování znalostí doposud získaných, vysvětlování nové látky, upevňování již probraných informací

Ověření dosažení cílů - Ověření dosažení cílů: ústní dialog s vybranými žáky, samostatná práce, písemný test

Pracovní list v příloze

5.2 RVP ZV

Téma nacionalismu je obsaženo v oblasti Člověk ve společnosti v předmětu výchova k občanství s částečným přesahem do hodin dějepisu. Předmět člověk ve společnosti se vyučuje na základních školách v 6. – 9. ročníku. Tematika nacionalismu je ovšem natolik komplikovaná pro výuky na základní škole, že její zapojení je vhodnější pouze v globálním hledisku a spíše se dá zaměřit na přesah do hodin dějepisu.

Závěr

Cílem práce je charakterizovat ideologii nacionalismu, jednotlivé vybrané politické strany, analyzovat jejich současné postavení a předložit střídou prognózu dalšího vývoje. Nedílnou součástí je rovněž pedagogická aplikace tématu do výuky v rámci základního a především gymnaziálního vzdělávání České republiky. Vzhledem ke stanovenému rozsahu se vymezené cíle diplomové práce podařilo naplnit.

V první kapitole jsme se věnovali vymezení pojmů pro tuto práci důležitých. Jednalo se o charakteristiku pojmů politická ideologie a jednotlivých příkladů - liberalismu, konzervatismu a socialismu a také došlo na analýzu termínů extremismus, radikalismus a krajní pravice. Z této práce jsme poté vycházeli při popisu vzájemné komparace a vzájemné konvergence či divergence s nacionalismem.

Ve druhé kapitole byl dán patřičný prostor politickým teoretikům a politologům, jejichž díla poskytla práci nezbytný teoretický základ. Připomněli jsme základy a počátky nacionalismu. Zhodnotili jsme jeho vliv na události Francouzské revoluce a události 19. století a 20. století. Rovněž jsme se zde zaměřili na typologii politického nacionalismu, popsali jsme jeho kombinace se základními ideologiemi.

Ve třetí kapitole jsou charakterizovány politické strany a osobnosti, které nacionalismus přijaly jako své programové východisko. Přes snahu o maximální objektivitu byli konkrétní činitelé vybráni subjektivně na základě prosazování nacionalistických principů v programech a politických krocích. Zde byl prostor poskytnut politickým stranám a jejím zástupcům ze zemí západní Evropy, ke kterým bylo přiřazeno středoevropské Rakousko, respektive Svobodná strana Rakouska. Bylo tak učiněno z hlediska odlišného vývoje země oproti zemím Visegrádské skupiny. Zásadním rozdílem je fakt, že Rakousko nepatřilo do tzv. východního bloku, neprošlo tedy obdobím komunistického režimu, jeho vývoj byl tedy podobný spíše zemím západní Evropy. Země Visegrádské skupiny tvořily v této práci samostatnou skupinu, která byla pro komparaci se západem zvolena specifickou charakteristikou – jedná se o země bývalého východního bloku, které po pádech jednotlivých komunistických režimů musely projít celou řadou ekonomických a společenských restrukturalizací. Rovněž zde hrálo svou roli, že nacionalismus se zde vyskytuje v jiném pojetí, oproti západním zemím je zde nacionalismus více na etnické než občanské bázi.

Ve čtvrté kapitole jsme zhodnotili současné postavení nacionálních stran a nacionalismu jako takového. Z analýzy předložených fakt a informací jsme vytvořili menší prognózu. Jejím závěrem je to, že v aktuální době je nacionalismus v Evropě na vzestupu, což potvrzují výsledky voleb v jednotlivých zemích, a bude tedy velice zajímavé, jak se bude dařit

nacionálním stranám v příštích volbách. Příčinami onoho vzestupu je totiž neutichající migrační krize na evropském kontinentu, nespokojenost občanů se zavedenými stranami a skepse vůči fungování Evropské unie, která musí řešit několik vlastních problémů.

V poslední páté kapitole jsme téma aplikovali do vzdělávacího procesu. Navrhli jsme možné ukotvení tématu v rámci výuky předmětu Základy společenských věd (gymnaziální vzdělávání). Podrobnější důraz na gymnaziální výuku byl dán právě z důvodu vhodnějšího uchopení problematiky nacionalismu. Pro tuto konkrétní výukovou hodinu byl rovněž vypracován stručný pracovní list, který je součástí kapitoly.

Téma diplomové práce nabízí i bližší, detailnější formy uchopení problematiky nacionalismu. Naším cílem však byla základní charakteristika nacionalismu a nacionálních politiků současnosti, jejich vliv na evropské politické dění a především její ukotvení v pedagogické sféře, což je dáno především studovaným oborem autora. Zařazení problematiky nacionalismu do výuky je v současné době potřebné, a to nejen z hlediska znalosti dějinných procesů, ale zejména i z hlediska budování občanských a politických postojů žáků a studentů. Ti by měli být obeznámeni se základní charakteristikou nacionalismu a především s rizikovými možnostmi jeho zneužití pro jeho radikální formy, tj. šovinismus, rasismus, fašismus, xenofobii apod. Zároveň je však nutné, aby výuka pedagoga na toto téma nebyla vedena tendenčně a neinformovaně bez hlubšího poznání tématu.

Seznam zkratek

EU – Evropská unie

DS – Dělnická strana

DSSS - Dělnická strana sociální spravedlnosti

Fidesz - Fial Demokraták Szövetsége, Svaz mladých demokratů

FN - Front National; Národní fronta

LSNS - Ludová strana Naše Slovensko, Lidová strana naše Slovensko

ND – Národní demokracie

NS – Národní strana

ÖVP – Österreichische Volkspartei; Rakouská lidová strana

PaS – Právo a spravedlnost

PiS – Prawo i Sprawiedliwość; Právo a spravedlnost

PVV - Partij Voor de Vrijheid, Strana pro svobodu

SNP – Scottish national party, Skotská národní strana

SNS – Slovenká národná strana, Slovenská národní strana

SPD – Svoboda a přímá demokracie

SPR-RSČ – Sdružení pro republiku-Republikánská strana Československa

SVP – Schweizerische Volkspartei; Švýcarská lidová strana

RVP – Rámcový vzdělávací program

UKIP – United Kingdom Independence Party; Strana nezávislosti Spojeného království

Prameny a literatura

BAHNÍK, Petr, ČERVENKA, František: PaS k verdiktu ústavního soudu ve věci tzv. Lisabonské smlouvy. *Svědomy/Conscience*, č. 12/2008

BASTL, Martin, MAREŠ, Miroslav a kol.: *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 288 s. ISBN: 978-80-247-3797-3

CABADA, Ladislav a kol.: *Komparace politických systémů III.: nové demokracie střední a východní Evropy*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. 434 s. ISBN: 978-80-245-1388-1

ČEJKA, Martin: Letmý pohled na Orbánovu domácí politiku. *Te Deum*, č. 1 / 2017

DANČÁK, Břetislav a Petr FIALA: *Nacionalistické politické strany v Evropě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2247-7.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol.: *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. 256 s. ISBN: 978-80-245-1357-7

FAJMON, Hynek: *Slovníček evropských levicových pojmů*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 200 s. ISBN: 978-80-7325-160-4

GELLNER, Arnošt: *Národy a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Josef Hříbal, 1993. 158. s. ISBN: 80-900892-9-1

GELLNER, Ernest: *Nacionalismus*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-023-3

GRAY, John: *Liberalismus*. 2. vyd. Praha: Občanský institut, 1999. 114 s. ISBN: 80-86228-01-0

HEYWOOD, Andrew: *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1994. 293 s. ISBN: 80-85865-10-6

HEYWOOD, Andrew: *Politická teorie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 333 s. ISBN: 80-86861-41-4

HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 80-86429-20-2

CHARVÁT, Jan: *Současný politický extremismus a radikalismus*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 184 s. ISBN: 978-80-7367-098-6

JOCH, Roman, ŽEGKLITZ, Jaromír. *Přednášky z politické filosofie*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 2001. 151 s. ISBN: 80-86228-05-3

KOPEČEK, Lubomír: *Polské parlamentní volby 2001 a proměny stranického systému. Politologický časopis*, č. 4/2001

KUBÁT, Martin: *Demokracie v Polsku: politický systém Polské republiky (1989 – 2005)*. 1.vyd. Praha: SLON, 2005, s. 93, s. 104

KUPKA, Petr, Martin LARYŠ a Josef SMOLÍK: *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, krajina, Bělorusko, Rusko*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 268 s. ISBN: 978-80-210-4845-4. 1. Vydání

LEFEBVRE, Marcel: *Krátký příběh mého dlouhého životního příběhu*. Brno: Dědictví Svatováclavské, 2013. 76 s.

LOUŽEK, Marek. (ed.).*Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011. 168 s. ISBN: 978-80-87460-00-9

LOUŽEK, Marek. (ed.).*Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011. 157 s. ISBN: 978-80-87460-02-3

ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol: *Komparace politických systémů II.: západoevropské politické systémy*. 3. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. 230 s. ISBN: 80-245-0757-9

SCRUTON, Roger: *O potřebnosti národů*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. 88 s. ISBN: 978-80-7325-245-8

SCRUTON, Roger: *Slovník politického myšlení*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1989. 184 s. ISBN: 80-7108-013-6

STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTILEK: *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů..* 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 728 s. ISBN: 80-7367-038-0

STRMISKA, Maxmilián: *Regionální strany a stranické systémy*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1998. 202 s. ISBN: 80-85959-32-1

ŠARADÍN, Pavel: *Historické proměny pojmu ideologie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 131 s. ISBN: 80-85959-94-1

ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1996. 223 s. ISBN: 80-901659-5-8

Elektronické zdroje

Aktuálne.sk. *Kotleba před volbami mení stranické tričko. Sám sa stane ľudovcom aj "naším Slovenskom."* [online]. [cit. 2017-3-17]. Dostupné z: <https://aktualne.atlas.sk/kotleba-pred-volbami-meni-stranicke-tricko-sam-sa-stane-ludovcom-aj-nasim-slovenskom/slovensko/politika/>

BAHNÍK, Petr. *Červenobílé volby a „modrý“ kongres. Národní tisková agentura* [online]. [cit. 2017-3-27]. Dostupné z: http://www.natia.cz/layout2_cz.aspx?pageid=479

Česká televize. ČT24. *Jörg Haider zahynul při automobilové nehodě.* [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1438309-jorg-haider-zahynul-pri-automobilove-nehode>

Česká televize. ČT24. *Europoslanec za Fidesz: Multikulturalismus selhal, migranty čeká leckdy zklamání.* [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1633649-europoslanec-za-fidesz-multikulturalismus-selhal-migranty-ceka-leckdy-zklamani>

Česká televize. ČT24. *Odvolací soud potvrdil rozpuštění Maďarské gardy.* [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1398882-odvolaci-soud-potvrdil-rozpusteni-madarske-gardy>

Česká televize. ČT24. *Poslanci Úsvitu založí novou stranu. Je to likvidace hnutí, tvrdí Okamura.* [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1501574-poslanci-usvitu-zalozi-novou-stranu-je-likvidace-hnuti-tvrdi-okamura>

Český statistický úřad. Volby[online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

DŽMURÁŇ, Daniel. Portál EURO. *Pryč z EU? Rakouský populistický Hofer chystá referendum o ožiti.* [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: <http://www.euro.cz/politika/pryc-z-eu-rakousky-populista-hofer-chysta-referendum-o-oziti-1316897>

E15. *Zaorálek: Brusel svým návrhem řešení migrační krize rozděluje Evropu.* [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/zaoralek-brusel-svym-navrhem-reseni-migracni-krize-rozdeluje-evropu-1292927>

Echo24. *EU po holandských volbách jásá. Antiislamista Wilders neuspěl.* [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://echo24.cz/a/iEsii/eu-po-holandskych-volbach-jasa-antiislamista-wilders-neuspel>

Echo 24. „*Jako komunisti po válce.*“ *Ekonomická politika Národní fronty.* [online]. [cit. 2017-2-17]. Dostupné z: <http://echo24.cz/a/icNRp/jako-komunisti-po-valce-ekonomicka-politika-narodni-fronty>

Encyclopædia Britannica. *Hungary.* [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Hungary/History#ref1075824>

Encyclopædia Britannica. *Jean-Marie Le Pen.* [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jean-Marie-Le-Pen>

Encyclopædia Britannica. *Netherlands: Political process.* [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Netherlands/Government-and-society#ref1003234>

Encyclopædia Britannica. *Viktor Orbán.* [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Viktor-Orban#ref1081314>

Euro zprávy. *FPÖ se vrací: Rakouští svobodní mají formu jako za Haidera, ostře proti uprchlíkům*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/152905-fpo-se-vraci-rakousti-svobodni-maji-formu-jako-za-haidera-ostre-proti-uprchlikum/>

FAJMON, Hynek: *Příběh Margaret Thatcherové*. *Revue politika* [online]. [cit. 2017-2-20]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/678/pribeh-margaret-thatcherove>

FINGERLAND, Jan: *Konec konzervativců v Čechách?*. *Občanský institut* [online]. [cit. 2017-2-17]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konec-konzervativcu-v-cechach/>

Forum 24. *Expert: Nová nizozemská vláda bude silně proevropská*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://forum24.cz/udalosti/expert-nova-nizozemska-vlada-bude-silne-proevropska/>

Front National. *Actualité*. [online]. [cit. 2017-3-11]. Dostupné z: http://www.frontnational.com/actualites/?doing_wp_cron=1489478042.6281189918518066406250

iDnes.cz. *Vůdce skotských nacionalistů po prohře v referendu oznámil rezignaci*. [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/alex-salmond-rezignace-skotsko-referendum-fjv-/zahranicni.aspx?c=A140919_172003_zahranicni_aha

Jobbik.Movementfor a betterHungary. *Manifesto*. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: http://jobbik.com/manifesto_0

Jobbik. Movementfor a betterHungary. *Jobbik wals Hungarian government that Romania's borders by no means stretch to river Tisza*. [online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: http://jobbik.com/on_5_december_jobbik_warns_hungarian_government_that_romanias_borders_by_no_means_stretch_to_river

JOCH, ROMAN. *Evropský liberalismus a konzervatismus*. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/evropsky-liberalismus-a-konzervatismus/>

Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko. *O nás*. [online]. [cit. 2017-3-17]. Dostupné z: <http://www.naseslovensko.net/o-nas/>

KURAS, B. *Vzkříšení konzervatismu, nebo triumf zla? Sanguis* [online]. [cit. 2017-2-17]. Dostupné z: <http://www.sanguis.cz/index1.php?linkID=art349>

Lidové noviny. *Lidovky.cz. Extremistu Bartoše zadržela policie. Proběhly domovní prohlídky*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/extremistu-bartose-znovu-zadrzela-policie-probehly-domovni-prohlidky-1n0-/zpravy-domov.aspx?c=A160428_185211_in_domov_ele

Metodický portál RVP. *Pojetí vzdělávacího oboru občanský a společenskovední základ v RVP*. [online]. 2016-10-19 [cit. 2016-4-6]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/596/POJETI-VZDELAVACIHO-OBORU-OBCANSKY-A-SPOLECENSKOVEDNI-ZAKLAD-V-RVP-GV.html/>

Mladí konzervativci. MK a zahraničí.[online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <http://www.konzervativci.cz/co-delame/mk-a-zahranici/>

Národní demokracie. O nás. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://narodnidemokracie.cz/strana/proc-jdeme-do-toho/>

O nás. Slovenská národná strana. [online]. [cit. 2017-3-11]. Dostupné z: <http://www.sns.sk/o-nas-2/strucne-o-sns/>

Parties and elections in Europe. Austria.[online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/austria.html>

Parties and elections in Europe. Hungary.[online]. [cit. 2017-3-18]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/hungary.html>

Parties and elections in Europe. Netherlands.[online]. [cit. 2017-3-26]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/netherlands.html>

Parties and elections in Europe. Slovakia. [online]. [cit. 2017-3-17]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/slovakia.html>

Parties and elections in Europe. United Kingdom.[online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/unitedkingdom.html>

PEHE, Jiří. *Kdo jsou nepřátelé sociální demokracie. Deník referendum*[online]. [cit. 2017-2-16]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/341-kdo-jsou-nepratele-socialni-demokracie>

PEROTTINO, Michel: *Několik poznámek k výměně lídra Národní Fronty ve Francii. Acta Politologica.* [online]. [cit. 2017-10-3]. Dostupné z: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00094.pdf>, s. 83–92

PETŘÍK, Lukáš. *Edmund Burke: otec konzervatismu. Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2017-2-16]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=763>

Plaid cymru. Brexit. [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: <http://www2.partyof.wales/brexit>

Plaid cymru. Programme for Opposition. [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: http://www2.partyof.wales/rhaglen_yr_wrthblaid_programme_for_opposition

Prawo i Sprawiedliwość. Partia: Historia PiS.[online]. [cit. 2017-3-10]. Dostupné z: <http://www.pis.org.pl/unit.php?o=partia>

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. [cit. 2017-4-1]. Praha: VÚP, 2007. 104 s. Dostupné z: [file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/RVP_gymnazia%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/RVP_gymnazia%20(3).pdf)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. [cit. 2017-4-1]. Praha: VÚP, 2007. 124 s. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

RAY, Michael. Encyclopædia Britannica. *Geert Wilders*. [online]. [cit. 2017-3-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Geert-Wilders>

Realisté. Stanovy politické strany. [online]. [cit. 2017-2-20]. Dostupné z: [http://www.realiste.cz/devel/webportal/webportal.nsf/0/72D660ED69410E4CC12580A70041BFDC/\\$File/R%20stanovy%20A4.pdf?OpenElement](http://www.realiste.cz/devel/webportal/webportal.nsf/0/72D660ED69410E4CC12580A70041BFDC/$File/R%20stanovy%20A4.pdf?OpenElement)

Sinn Féin. Sinn Fein Manifesto: *Building an Ireland of Equals*. [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: <http://www.sinnfein.org/releases/02/manifesto.html>

Svoboda a přímá demokracie. Program. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <http://spd.cz/program/>

ŠÍMA, J. Rozvíjející se rakouská tradice – od metodologického individualismu k hodnocení hospodářských politik. *Liberální institut* [online]. [cit. 2017-2-18]. Dostupné z: <http://www.libinst.cz/clanky-a-komentare/1407-rozvijejici-se-rakouska-tradice-od-metodologickeho-individualismu-k-hodnoceni-hospodarskych-politik/>

The Guardian. *Marine Le Pen promises liberation from the EU with France-first policies*. [online]. [cit. 2017-4-1]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/05/marine-le-pen-promises-liberation-from-the-eu-with-france-first-policies>

The Guardian. *Putin tells Le Pen Russia has no plans to meddle in French election*. [online]. [cit. 2017-4-8]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/24/vladimir-putin-hosts-marine-le-pen-in-moscow>

WIRNITZER, Jan; BĚLKA, Michal. iDnes.cz. *Británie jako první země opustí EU. Pro odchod bylo 51,9 % voličů*. [online]. [cit. 2017-3-24]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/brexit-vysledky-referenda-o-odchodu-z-eu-britanie-unie-ppy-/zahranicni.aspx?c=A160623_220609_zahranicni_jw

Příloha

Obrázek 1: Geert Wilders

Zdroj: The Guardian, 2015,
<https://www.theguardian.com/australia-news/2015/oct/21/geert-wilders-tells-australia-to-abandon-multiculturalism-or-end-up-like-the-eu>

Obrázek 2: Marine Le Pen

Zdroj: The Guardian, 2015,
<https://www.theguardian.com/world/2015/apr/12/front-national-marine-le-pen-jean-marie-le-pen-france-politics>

Obrázek 3: Heinz-Christian Strache a Norbert Hofer

Zdroj: Der Tagesspiegel, 2016,
<http://www.tagesspiegel.de/politik/verwirrspiel-um-norbert-hofer-will-ein-rechtspopulist-nach-israel-/13618788.html>

Obrázek 4: Adam B. Bartoš na audienci u prezidenta V. Klause

Zdroj: ABBartos, 2010,
<https://abbartos.wordpress.com/2010/10/30/nwo-a-audience-u-prezidenta-klause/>

Obrázek 5: Tomio Okamura ve společnosti zástupců evropských nacionalistických stran

Zdroj: Reflex, 2017

<http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/77218/okamura-v-objeti-s-vlivnymi-kritiky-uprchliku-a-islamule-penovou-wildersem-ci-frauke-petryovou.html>

Obrázek 6: Petra Edelmánová u přísahy Národní gardy

Zdroj: Novinky, 2008,
<https://www.novinky.cz/domaci/134531-narodni-garda-je-...>

Obrázek 7: Ochranné sbory Dělnické strany

Zdroj: Tomáš Vandas, 2010,
http://www.tomasvandas.cz/pokud-vnitro-nerozpusti-hlidky-veci-verejne-_obnovim-ochranne-sbory-delnicke-strany

Obrázek 8: Přísaha maďarské gardy

Zdroj: iDnes, 2007, http://zpravy.idnes.cz/slovensky-prezident-varuje-cechy-pred-narodni-gardou-pff-/zahranicni.aspx?c=A071103_215950_zahranicni_pei

Obrázek 9: Historická konotace - oddíly Strany šípových křížů

Zdroj: Antifa, 2011, <http://www.antifa.cz/content/soucasne-madarsko-a-jeho-fasisticka-historie>

Obrázek 10: Příslušníci Slovenské pospolitosti

Zdroj: Hatespeech, 2017, <https://www.hate-speech.org/kotleba-phenomenon/>

Obrázek 11: Historická konotace - oddíly Hlinkovy gardy

Zdroj: SME, 2009, <https://domov.sme.sk/c/4262800/upn-zverejnil-zoznam-velitelov-hlinkovej-gardy.html>

Obrázek 12: Ukázka volební kampaně Švýcarské lidové strany

Zdroj: Le Huffington post, 2016, http://www.huffingtonpost.com/akash-arasu/shift-happens-switzerland_b_9558332.html

Obrázek 13: Kopírování volební kampaně Švýcarské lidové strany jinými subjekty

Zdroj: Romea, 2014, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/hnuti-uviti-tomia-okamury-rozjelo-svou-predvolebni-kampani-rasisticky-a-xenofobne>

Obrázek 14: Ukázka volební kampaně Švýcarské lidové strany

Zdroj: The Telegraph, 2009, [http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/switzerland/6683249/Switzerland-](http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/switzerland/6683249/Switzerland-...)

Obrázek 15: Kopírování volební kampaně SVP ve Francii

Zdroj: American renaissance, 2010, https://www.amren.com/news/2010/12/french_court_ac/

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jakub Zatloukal
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Nacionální strany a jejich role v současné Evropě
Název v angličtině:	Nationalist parties and their role in present Europe
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá charakteristikou nacionalismu a nacionalistických politických stran ve vybraných evropských zemích. Zaměřuje se na popis teorie nacionalismu a typologii politického nacionalismu. Práce se dále blíže zabývá vybranými současnými politickými stranami a jejich zástupci. Analyzuje jejich postavení v jednotlivých zemích a porovnává jejich ideologii a programové teze. Součástí práce je návrh aplikace tématu pro výuku na gymnáziích a základních školách České republiky.
Klíčová slova:	Nacionalismus, národní stát, politická ideologie, nacionalismus, liberalismus, politické strany
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the characteristics of nationalism and nationalist political parties in selected European countries. It focuses on the description of the theory of nationalism and political nationalism typology. The thesis also deals with the current political parties and their representatives. It analyzes their situation in different countries and compares their ideology and program theses. The part of thesis is proposal of application for topics in primary and secondary education in Czech republic.
Klíčová slova v angličtině:	Nationalism, national state, political ideology, radicalism, conservatism, liberalism, political parties
Přílohy vázané v práci:	4
Rozsah práce:	74
Jazyk práce:	Český